

EL MOVIMENT ANTICLERICAL AL PENEDÈS

Jaume Rovira Carrión
2n Batxillerat B
Curs 2022-2023
Institut Eugeni d'Ors
12/12/2022
Tutor: Pep Garcia Gallofré

Hi ha dues històries: l'oficial i mentidera, i l'altra, aquella que no figura en els llibres, i és la real: la vergonyant.

- Honoré de Balzac

RESUMEN

La historia me apasiona desde que tengo uso de razón, poder ver nuestro pasado y tener la oportunidad de analizarlo. Es por esto, que este trabajo está enfocado en unos olvidados e importantes hechos que sucedieron el día 6 de octubre de 1934 en Vilafranca.

El objetivo que me he propuesto es el de observar el movimiento anticlerical en el Penedés.

Para realizarlo, he analizado, a partir de fuentes primarias, los dos semanarios más importantes de Vilafranca en el siglo XX: “Acció” y “el Fructidor”. Además, he creado un mapa mostrando el recorrido que se hizo el día 6 de octubre y lo he ambientado con imágenes de la época.

Una vez finalizado el análisis, he podido confirmar que la sociedad de la época era anticlerical. También he podido observar y analizar los motivos que esta tenía y las consecuencias de sus actos.

ABSTRACT

History is my passion, since I have memories. To be able to watch the past and have the opportunity to analyze it. For this reason, this project is focusing on very important and forgotten facts that took place on the 6th October 1934 in Vilafranca.

The goal I have set is to observe the anti-clerical movement in Penedés.

In order to develop this work, I have analyzed, from primary sources, the two most important weekly journals from Vilafranca in the XX century; “Acció” and “el Fructidor”. Furthermore, I have created a map and marked the route that took place on the 6th of October and have set it with images from that time.

Once I have finished the analysis, I have been able to confirm that the society of that period was anti-clerical. Also, I have been able to observe and analyze the reasons and the consequences of those acts.

AGRAÏMENTS

En primer lloc, m'agradaria agrair al meu tutor del treball de recerca, el Pep Garcia, per tot l'esforç dedicat, les hores de reunions i l'interès que m'ha despertat per la història. També per animar-me a fer aquest treball sobre un tema que m'interessa molt, encara sabent que seria llarg i dur i per totes les idees que m'ha donat, en especial a la part pràctica.

Seguidament, voldria donar les gràcies a l'Arxiu Comarcal del Penedès, a l'Arxiu del Vinseum i a l'Arxiu Parroquial de Vilafranca, els quals m'han proporcionat documents imprescindibles per a poder fer els meus anàlisis.

També als historiadors Daniel Sancho París i Salvador Campamà i Romeu per tota l'ajuda que m'han donat quan més la necessitava, tant a les reunions en persona com digitalment.

Finalment, no vull oblidar-me de totes aquelles persones que d'alguna manera o altra m'han ajudat a l'hora de fer el meu TREC. A la Carlota, pel seu suport incondicional; a la Montse, pels seus consells, interès i seguiment; al Miquel, per la companyia als arxius i les infinites fotos compartides; a l'Àlex i el mossèn Xavier, per donar-me totes les eines que tenien al seu abast i, per últim, però no menys important, a tots els membres de la meva família, en especial la meva mare i el meu germà, que han estat de vital importància.

ÍNDEX

1. Introducció	6
2. Marc teòric	8
2.1. Història de Catalunya al segle XX	8
2.2. L'anticlericalisme	16
2.2.1. Arrels històriques de l'anticlericalisme a Catalunya	16
2.2.2. L'anticlericalisme a Vilafranca del Penedès	19
2.3. El paper polític de l'Església	24
2.3.1. El paper polític de l'Església a Vilafranca del Penedès	24
2.4. 6 d'Octubre de 1934	26
2.4.1. Context històric	26
2.4.2. Els fets	28
2.4.3. Com va afectar a Vilafranca del Penedès?	30
3. Part pràctica	32
3.1. Estudi del Fructidor	32
3.1.1. Què va ser el Fructidor?	32
3.1.2. Anàlisi de documents	34
3.2. Estudi d'Acció Catòlica	38
3.2.1. Què va ser Acció Catòlica?	38
3.2.2. Anàlisi de documents	40
3.3. Comparació entre Acció catòlica i el Fructidor	45
3.5. Mapa i recorregut del 6 d'octubre	63
3.6. Fotografies	66
4. Conclusions	74
5. Biografia i Webgrafia	76

1. Introducció

El 6 d'octubre de 1934, el president de la Generalitat de Catalunya, Lluís Companys, va proclamar l'Estat català enfront del govern centralista de Madrid presidit per Lerroux. Aquests fets van marcar un abans i un després en la història de Catalunya. Arreu d'Espanya van esdevenir-se moltes revoltes de caràcter esquerrà i anticentralista. El Penedès no va ser una excepció. Vilafranca del Penedès patia molts problemes socials, sobretot en l'àmbit de la pagesia. Aquests problemes van començar a engrandir-se l'any 1931, quan els pagesos exigien al govern català unes millors condicions tant laborals com de vida. El govern, però, els feia el buit. El mateix 6 d'octubre, al vespre, pagesos i republicans, empoderats, van sortir als carrers de Vilafranca del Penedès destrossant tot al seu pas. Els locals de dretes van ser el primer objectiu. Un cop cremats i saquejats, la multitud va enfocar la seva ràbia contra l'Església, cremant esglésies, capelles, locals...

El propòsit d'aquest TREC és veure, a partir de l'anàlisi de fonts primàries, l'anticlericalisme al Penedès, centrant-me en la Vilafranca de principis de segle XX (del 1909 al 1939) i com aquest fort anticlericalisme va derivar amb els fets d'octubre. Per fer-ho, he analitzat el paper de l'Església, en la societat i política, i l'anticlericalisme.

Des d'un primer moment, tenia clar l'àmbit del meu treball de recerca: la història, la qual em fascina. En la meva opinió, entendre la història és clau per aprendre dels errors del passat, i així evitar que tornin a succeir en un futur. També és important per entendre a les societats del passat i els seus pensaments, els quals ens han arribat d'una manera o altra avui en dia.

Ara bé, la tria de tema no va ser tan fàcil, ja que tenia moltes idees i propostes. Després d'analitzar totes les opcions, penso que he fet bé en triar l'anticlericalisme a Vilafranca com el tema del meu treball.

Fent aquest TREC, estic segur que puc donar a conèixer una història crucial de Vilafranca del Penedès, que segur que molta gent desconeix. A la nostra Vila, han passat esdeveniments totalment oblidats avui dia per la majoria dels ciutadans i, en la meua opinió, s'hauria de fer memòria d'aquests perquè perdurin al llarg dels anys i no caiguin en l'oblit. Així mateix, també m'agradaria donar a conèixer aquests fets perquè la població sàpiga les nostres arrels i el nostre passat.

Per a realitzar el meu TREC, la principal font d'informació que he utilitzat ha estat la premsa, els llibres, l'ajuda d'historiadors i, per últim, internet, tot i que la informació era molt escassa. A la premsa he pogut trobar fonts primàries de qualitat que m'han ajudat a entendre els dos punts de vista del conflicte, així com les idees que aquests tenien. També he rebut ajuda d'historiadors locals, com en Daniel Sancho o en Salvador Campamà, els quals m'han explicat tot allò que no entenia i desconeixia.

Dit això, em dispenso a fer una presentació breu dels apartats del sumari: En primer lloc, hi ha el marc teòric, que es tradueix a la recerca d'informació del TREC. En aquest apartat, s'hi troben els coneixements essencials per entendre el conflicte entre poble i Església. Els subapartats que hi ha són la història de Catalunya al segle XX, el moviment anticlerical, el paper polític de l'església i els fets del 6 d'octubre. Seguidament, s'hi troba la part pràctica, on hi ha l'estudi dels dos setmanaris més importants de Vilafranca del segle XX: el Fructidor (de caràcter republicà) i Acció (de caràcter cristià). A més a més, hi ha el recorregut que van fer els manifestants, així com imatges de l'època. Als últims apartats hi ha les conclusions, on explico si he pogut dur a terme el meu objectiu i la bibliografia que, junt amb la webgrafia, és on hi ha el recull de llibres i pàgines web que he utilitzat al llarg del TREC.

2. Marc teòric

2.1. Història de Catalunya al segle XX

En aquest apartat, repassarem els fets més importants de Catalunya al segle XX, els quals, de manera indirecta, ens ajudaran a entendre el conflicte entre el poble i l'Església. Així doncs, en aquest apartat tractarem temes com la Setmana Tràgica, la dictadura de Primo de Rivera, la Segona República i la Guerra Civil. Hem de ser conscients que aquest conflicte que comentarem al llarg del treball de recerca, no ve d'un dia per l'altre. Són molts segles on l'odi comú ha anat engrandint-se i, al segle XX, és on veiem l'esclat més fort.

Comencem parlant de la Setmana Tràgica. Ens situem a Barcelona, el juliol del 1909. El govern espanyol rellança l'aventura colonial al Marroc¹, promoguda pels interessos militars i miners. El problema? Que dels 40.000 homes que van anar-hi, la majoria estaven casats i amb fills, cosa que va suposar un problema per al proletariat català que, recordem, eren els que hi havien d'anar. Van entendre aquesta ordre com una provocació per part de l'Estat en un moment de crisi comuna² (Pons, 2022).

Figura 1. Barricada a Barcelona. Any 1909.

L'embarcament de les tropes es va produir l'11 de juliol i, durant els següents dies, va haver-hi manifestacions antibel·licistes³ i incidents tant al port com als carrers. Del 19 al 25 d'aquest mateix mes, els conflictes amb la policia eren recurrents i l'ambient només feia que radicalitzar-se, malgrat les mesures d'ordre públic del governador Ángel Ossorio i Gallardo⁴.

¹ 9 de juliol de 1909. Interessos miners al Rif, regió del nord de Marroc.

² Crisi de la Restauració. El sistema era corrupte i oligàrquic.

³ En contra de la guerra.

⁴ Governador civil de Barcelona entre el 1907 i el 1909.

El dia 26 de juliol les forces obreres van convocar una vaga general⁵, estesa a les principals localitats de Catalunya, com Barcelona, Tarragona o Girona. Els tramviaries, però, no s'hi van adherir i la violència va ser extrema. El capità general, De Santiago, convocava l'estat de guerra⁶ i el governador, Ángel Ossorio, disconforme amb aquesta decisió, va dimitir. Barcelona es va isolar de la resta del país i les barricades es van repartir per tota la ciutat. El poble era l'amo dels carrers. Però la revolta, que es va anar engrandint amb passar dels dies, no tenia cap

Figura 2. Barcelona en flames. Any 1909.

objectiu en concret i es va transformar en un moviment caòtic, manipulada per les directrius ambigües dels caps radicals. Així doncs, la revolta es va canalitzar envers la crema d'esglésies i edificis religiosos. En total, van ser uns 80 aproximadament (la meitat dels que hi havia a Barcelona).

També destacar l'assassinat de tres sacerdots. Cal afegir que algunes monges de clausura van ser desenterrades de les seves tombes i passejades per la ciutat com a motiu de burla anticlerical. El dia 28, les flames van ser apagades i la revolta va ser resolta per l'exèrcit (Cuéllar, 2007).

Quan la normalitat va esdevenir-se novament a Barcelona, la repressió va ser brutal. A més a més, l'exèrcit i el govern comptaven amb el suport de la burgesia barcelonina. Molts setmanaris i diaris d'esquerra van ser suspesos, més de 150 centres culturals obrers i escoles laiques també. Va haver-hi uns 2000 processats i alguns van ser condemnats a mort (Aragay, 2009).

Un cop entesa la Setmana Tràgica, toca parlar de la dictadura de Primo de Rivera, el qual va ser un militar i dictador espanyol. Miguel Primo de Rivera provenia d'una família benestant, que vivia dels latifundis⁷ i tenia una llarga tradició militar, ja que el

⁵ Aturament del sector econòmic d'una ciutat o regió.

⁶ Situació excepcional en la que s'atorguen facultats extraordinàries a les forces armades.

⁷ Extensions de terra molt grans. Normalment, s'ubicaven al centre i al nord d'Espanya.

seu avi i tiet van ser-ho. Amb passar dels anys, va anar participant en diferents guerres, com la de Melilla⁸, i gràcies als seus bons resultats va anar ascendint rangs dins l'exèrcit.

Dit això, hem d'assolir el concepte de dictadura; aquesta és una revolta militar (normalment de caràcter feixista⁹) que pretén posar a un militar al cap del govern. No es pot confondre amb un pronunciament que, tot i tenir similituds, s'entén com a revolta militar (pròpia d'Espanya) del s. XIX que vol fer fora al govern, però no vol posar-hi un militar al càrrec d'aquest, sinó que té com a únic objectiu canviar el sistema.

Així doncs, la dictadura de Primo de Rivera és el període del regnat d'Alfons XIII¹⁰ en el qual el general Miguel Primo de Rivera va actuar de cap de govern amb poders dictatorials (del 13 de setembre de 1923 al 28 de gener de 1930). L'origen i desenvolupament de la dictadura de Primo de Rivera es dona davant la incapacitat dels ja dividits partits dinàstics¹¹ per a

Figura 3. Dictador Miguel Primo de Rivera. Any 1928.

crear un govern fort i eficaç que afrontés la radicalització de la lluita obrera, amb l'augment de les activitats de protesta dels republicans i nacionalistes, i que superés la situació de recessió

Figura 4. Primo de Rivera, durant un discurs. Any 1926.

econòmica, davant les conseqüències polítiques del Desastre d'Annual¹². El general Primo de Rivera es va avançar a la discussió al congrés amb un cop d'estat militar. Primo de Rivera va formar un Directori militar amb la missió d'establir

⁸ 9 de juliol de 1909 - gener 1910.

⁹ Moviment polític i social de caràcter totalitari i nacionalista.

¹⁰ Rei d'Espanya entre el 1902 i el 1931.

¹¹ Partit liberal i partit conservador.

¹² Derrota militar espanyola al Rif l'any 1921.

l'ordre públic, va suspendre el règim constitucional, va establir una rígida censura i, finalment, va prohibir tots els partits polítics i sindicats (enciclopèdia.cat, n.d.).

A Catalunya, els sectors més conservadors (en especial la Lliga¹³), van donar el suport incondicional al general Primo de Rivera, perquè creien en les promeses que aquest els hi havia fet. Aquesta unió, però, va durar ben poc, ja que Primo de Rivera va prohibir l'ús de la bandera catalana i del català, fet que va molestar molt a Catalunya.

El 9 de gener del 1924, va proposar destruir la Mancomunitat catalana¹⁴. A Catalunya ja no hi tenia aliats. Els catalans, des de diverses localitats, van intentar fer diversos complots per canviar el sistema. Tots, però, sense èxit. Els anarquistes van sortir als carrers. Primo de Rivera va reforçar la seva política, tant que fins i tot va xocar amb sectors eclesiàstics. La situació era crítica: el rei Alfons XIII no aprovava la seva nova idea d'assemblea, el poble estava en contra seva i s'estava cuinant una revolta militar per enderrocar-lo. A més a més, els problemes de salut del dictador van fer que no pogués continuar amb el càrrec que ocupava. Finalment, el 28 de gener de 1930 va dimitir i va donar pas a l'arribada de la Segona República (Fernández Salas, 2006).

Amb la dimissió de Primo de Rivera, va haver-hi dos nous militars que van ocupar el càrrec: el primer a pujar al poder, durant el període de transició o Dictablanda, va ser el general De Berenguer. Aquest, indecís, no sabia per què decantar-se, si per

Figura 5. Retrat Alfons XIII. Any 1924.

continuar amb la dictadura del seu compatriota Primo de Rivera o bé seguir amb la constitució de 1876 (anterior a la dictadura), feta pels partits dinàstics (liberals i conservadors), amb Sagasta i Antonio Cánovas del Castillo com a líders. Davant aquesta passivitat de De Berenguer, el Rei

¹³ Parit català fundat l'any 1887 d'ideologia conservadora.

¹⁴ Institució activa entre 1914 i 1925 que va agrupar les quatre diputacions catalanes: Barcelona, Lleida, Girona i Tarragona.

Alfons XIII va nomenar a Juan Bautista Aznar (Almirall), el 13 de febrer del 1931 com a president del govern.

Aznar va convocar unes eleccions municipals a l'abril, on hi havia dos fronts principals: en primer lloc, hi havia els conservadors i, en segon lloc, els republicans. Els resultats, com era habitual en aquella època, van ser trucats en zones rurals i els conservadors es van endur la victòria d'una manera força còmoda. Els cacics van ser els responsables, ja que tenien molt de poder dins els pobles, perquè donaven la feina als habitants i disposaven de domini social i econòmic. Destacar també que fer votar als morts era una pràctica usual¹⁵. A les ciutats, però, les votacions es van fer amb normalitat i, com era d'esperar, va sortir la República guanyadora en 41 de les 50 ciutats del territori espanyol. Així doncs, els resultats més fiables donaven per guanyadora a la República.

Aquella mateixa nit, va córrer el rumor de què Alfons XIII ja havia abandonat el país i la multitud, eufòrica, va sortir a celebrar-ho. El rei Alfons, però, no havia marxat enlloc, i va ordenar als militars que dissuadissin la manifestació. L'exèrcit, però, no va fer res al respecte i, Alfons XIII, aquest cop va haver d'abandonar la península.

Les ciutats proclamaven la Segona República i la bandera tricolor (vermella, groga i lila) va ser alçada. Després d'un petit període amb un govern provisional, es van dur a terme unes noves eleccions que van donar per guanyador al PSOE¹⁶. Aquí va començar el bienni reformista. Es va redactar una constitució molt moderna per l'època, on es

Figura 6. Victòria de la Segona República a Madrid. Any 1931.

reconeixien drets i llibertats com el dret d'expressió o llibertat de circulació. Un tret molt important a destacar i que veurem analitzat més endavant és l'aprovació del

¹⁵ Es feien passar pels morts i així aconseguir uns vots extra.

¹⁶ Partit Socialista Obrer Espanyol. Fundat l'any 1879 per Pablo Iglesias.

sufragi universal, englobant, per fi, a la dona. Aquest període va ser molt laic i l'Església va ser objecte de canvi: es va prohibir que estigués relacionada amb l'ensenyament, el divorci va passar a ser legal, Espanya va deixar de ser un estat confessional... Els obrers, per contra, van sortir molt beneficiats, ja que es va establir un salari mínim i una assegurança per malaltia, així com la creació de la seguretat social, pujades de sous i vacances pagades (enciclopèdia.cat, n.d.).

El 1933 les noves eleccions van arribar a tota Espanya, un pèl avançades, això sí. Aquest cop, però, el resultat va ser completament diferent i les dretes van guanyar, amb Alejandro Lerroux al capdavant, del partit Radical, junt amb la CEDA (Confederació Espanyola de Dretes Autònomes), que s'hi va unir el 1934. Aquest èxit dels governs de dretes té dos factors claus: en primer lloc, hi ha l'aparició del vot de les dones per primer cop a la història d'Espanya. Aquestes, allunyades del moviment obrer, eren més receptives al que l'Església deia i pensava, per la qual cosa es van decantar cap a la dreta. En segon lloc, l'Església va finançar les campanyes electorals de la CEDA i les seves idees van arribar a més llocs de la península.

Un cop amb la coalició de dretes governant Espanya, la majoria de les lleis que es van crear al bienni reformista van ser abolides, suspeses o substituïdes per altres. Aquestes reformes no van assegurar gens bé als partits d'esquerra com el PSOE, que va radicalitzar-se i promoure una vaga general, la qual el General Francisco Franco va aturar, deixant més de 1500 morts i 3000 ferits (Mas Quetglas, 2012).

Hi havia poca estabilitat política (va haver-hi 8 governs diferents en gairebé 2 anys) i es va pensar que el millor era tornar a convocar unes eleccions generals el febrer del 1936. Les esquerres, aquest cop unides en una coalició dita Front Popular i amb els anarquistes votant, van guanyar per sobre de la dreta i els partits del centre, els quals van perdre molta representació, ja que la societat estava dividida en dos bàndols. Aquests bàndols es van militaritzar i radicalitzar en els següents mesos i el clima de guerra estava arribant. La CEDA va unir-se a la Falange¹⁷, mentre que el PSOE va fer-ho amb els comunistes. L'abril del 1936, Jose Calvo-Sotero, el dirigent

---

¹⁷ Partit d'extrema dreta fundat l'any 1933 per José Antonio Primo de Rivera.

monàrquic més influent, va ser assassinat i un mes després, el 17 de juliol, Francisco Franco va donar un cop d'estat, donant pas a la Guerra Civil Espanyola, que va deixar més de 500.000 morts.

I finalitza aquest apartat explicant la guerra civil. El general Francisco Franco, amb l'ajuda d'Emilio Mola i José Sanjuro, després de la victòria del Front Popular a les eleccions del 1936 i molest per la conflictiva situació del país, va decidir donar un cop d'estat. Cal destacar que, contràriament que al cop d'estat d'en Primo de Rivera (ja detallat en apartats anteriors) molts militars no estaven a favor de fer-lo i van donar suport a la República o a la Generalitat. Després de l'alçament i vessament de sang en moltes de les capitals espanyoles, com a Sevilla, Córdoba o Albacete, hi havia dos fronts: el primer, fidel a la República, amb Catalunya, Madrid i el País Basc a la capdavantera (zones més industrialitzades) i el segon, fidel a la rebel·lió, amb molts pobles rurals on l'Església i els cacics tenien el poder.

Figura 7. Soldats durant la Guerra Civil. Any 1937.

La guerra era desigual només començar: en primer lloc, el 70% dels militars van recolzar el cop d'estat, mentre que el 30% restant va ser fidel a la República. Hitler i Mussolini, a més a més, van ajudar a Franco, especialment per la via aèria. El front republicà també va rebre una considerable ajuda dels soviètics i de les conegudes milícies internacionals, que venien d'arreu del món per lluitar contra el feixisme, però

Figura 8. 4 dones republicanes a Madrid. Any 1937.

l'ajuda rebuda no va ser suficient per equilibrar les balances. Hi va haver moltes batalles durant els 3 anys de guerra i la majoria eren guanyades pel bàndol franquista, que anaven conquerint territori

progressivament (Enciclopedia del Holocausto, n.d.). Els republicans, però, resistien com podien, atrinxerats als carrers¹⁸ de les ciutats. En un últim i desesperat intent de guanyar la guerra, els republicans van intentar recuperar territori perdut a l'Ebre, on es va produir la batalla més mortífera de la guerra civil i va significar la derrota i rendició de Catalunya. Finalment, l'1 d'abril de l'any 1939, després de conquerir Alacant, considerada com l'última resistència republicana, la guerra va acabar amb l'exèrcit franquista com a guanyador, deixant així un país destrossat. (Enciclopèdia.cat, n.d.)

---

¹⁸ Mur de pedra, sacs, carruatges... que es posava als carrers per defensar la ciutat dels enemics.

2.2. L'anticlericalisme

2.2.1. Arrels històriques de l'anticlericalisme a Catalunya

L'anticlericalisme és un moviment contrari a l'Església i tot allò relacionat amb ella. Es pot manifestar de les següents maneres: es pot fer per via oral, proclamant idees contràries a l'Església, i és la més popular. En segon lloc, es pot fer via acció directa, cremant i destruint edificis religiosos, sent les esglésies les més mal parades històricament. Un cop entès el terme, explicaré les arrels històriques de l'anticlericalisme a Catalunya, el seu origen i els primers atacs anticlericals.

En primer lloc, explicaré les bullangues, les quals es daten al segle XIX. Aquestes, eren revoltes populars urbanes anticlericals i republicanes, que tenien com a objectiu queixar-se davant la situació econòmica inestable i les condicions de vida i de treball deplorables. La majoria de bullangues es van dur a terme a Barcelona, entre el 1835 i 1843, ja que allà hi havia més força popular. El món clerical va ser la diana principal de les bullangues, veient-se traduït en la crema d'esglésies i convents i l'assassinat de frares i religiosos. Els principals motius pels quals l'església era l'objectiu principal eren els següents: en primer lloc, van recolzar els carlins a la primera guerra carlina, després de la mort sense successor de Ferran

Figura 9. Monestir de Santa Maria de Ripoll. Any 1835.

VII. En segon lloc, per l'epidèmia de la còlera¹⁹ (1834) que va afectar durament a Catalunya, i circulaven rumors que els frares n'eren els culpables. (Rueda, 2022)

---

¹⁹ Epidèmia que va portar a Catalunya una forta crisi econòmica i una caiguda considerable de la natalitat, així com un augment de la mortalitat.

La primera bullanga registrada va ser l'any 1835. La notícia d'una revolta a Reus va escalfar l'ambient a la ciutat comtal i, aquesta, va seguir els seus passos. El poble va sortir al carrer i va cremar diversos convents, com el de Sant Agustí, de la Mare de Déu del Carme i Santa Caterina. També es van registrar insults i crits vers el clergat, com els de «mueran los frailes» i l'assassinat d'uns 12 capellans.

Figura 10. Cuadre d'una bullanga. Any 1835.

Barcelona era la receptora i promotora d'una dinàmica anticlerical i l'odi cap al món clerical alimentava un ambient crític. Després de la bullanga del dia 25 de juliol, va haver-hi diverses més, les quals seguien tenint aquest esperit anticlerical. Es van seguir cremant i enderrocant convents i esglésies, així com insultar, colpejar, apunyalat i assassinar frares i religiosos. (Rueda, 2022)

Un cop enteses les bullangues i el paper que van tenir a la societat de l'època, toca remarcar la Setmana Tràgica, una revolta popular antimilitarista i, evidentment, anticlerical, així com un antecedent als fets d'octubre de 1934. Els fets es van dur a terme a Barcelona, coneguda posteriorment com "la Rosa de Foc", el juliol de 1909. Com a l'inici del Treball de Recerca ja l'he explicat, aquí només la mencionaré perquè consti que és un antecedent més.

En última instància, vull destacar l'ambient anticlerical que es va dur a terme durant la República (a tota Espanya) i a la guerra civil (en especial a Catalunya). Començaré amb la República. La primera etapa, amb el bienni d'esquerres al capdavant, és on més disturbis anticlericals es van registrar. En primer lloc, l'Església va deixar de tenir el poder que tenia fins llavors: va ser exclosa de l'ensenyament, es van expropiar molts dels seus béns i terrenys, el divorci va passar a ser legal i Espanya va deixar de ser un Estat confessional, és a dir, amb religió oficial.

En molts pobles i ciutats, fins i tot van ser retirades les creus de terme, símbol del cristianisme, les quals avisen que aquella terra és de gent catòlica. Aquests canvis, evidentment, no van agradar gens a la comunitat cristiana, la qual va allunyar-se encara més de la República i els bàndols cristians i laics van romandre encara més dividits, fet que va ser determinant a la guerra civil.

A la guerra civil, l'anticlericalisme era el pa de cada dia, molt recurrent i normalitzat. Segons un estudi publicat per Antonio Montero Moreno l'any 1961, van ser 6.832 les víctimes que va patir el món catòlic, de les quals 13 eren bisbes, 4.194 sacerdots i 2.648 religiosos i religioses. Els catòlics van ser perseguits, torturats i assassinats en mans de molts republicans (Montero Moreno, 1961).

Un cop es va dur a terme l'aixecament feixista, que l'església va beneir com la "guerra de l'alliberament", les milícies i republicans van apoderar-se ràpidament del control de totes les ciutats i pobles que tenien al seu territori. En els primers mesos

Figura 11. Incendi de l'església Santa Maria del Mar, Barcelona. Any 1936.

de guerra, van ser assassinades el 42% de les víctimes religioses abans mencionades. A més a més, moltes esglésies van ser enderrocades, així com patrimoni religiós artístic i documental destruït. Un exemple és el de Martorell, on un càstig freqüent era el d'ajudar a enderrocar l'església del poble. També es va prohibir el culte als cristians de manera indefinida i les

esglésies que quedaven en peu servien per emmagatzemar materials, avions... com la Basílica de Vilafranca, que va servir per reparar camions durant la guerra civil. Finalment, també s'utilitzaven per empresonar a franquistes o presoners de guerra.

S'ha de dir que després d'aquests mesos intensos, va haver-hi gent de l'autoritat republicana, com Lluís Companys, que va permetre la fugida de nombroses personalitats de l'església, com el Cardenal Vidal i Barraquer. D'altres, però, justificaven les agressions impartides, ja que l'església s'havia posicionat a l'altre bàndol, i era l'enemiga de la República (Viquipèdia, n.d.).

D'això se'n va descriure com la "qüestió religiosa". Andreu Nin, líder del Partit Obrer d'Unificació Marxista va dir: *"La classe obrera ha resolt el problema de l'Església, senzillament no ha deixat en peus ni una si més no [esglésies] (...) hem suprimit els seus sacerdots, les esglésies i el culte"* (Nin, 1936). Seguint la mateixa tendència, l'òrgan d'expressió de la CNT²⁰ deia el següent: *"Els temples no serviran més per afavorir alcavoteries immundes. Les torxes del poble les han polvoritzat (...) Les ordres religioses han de ser dissoltes. Els bisbes i cardenals han de ser afusellats. I els béns eclesiàstics han de ser expropiats"* (Òrgan d'expressió de la CNT, 1936).

2.2.2. L'anticlericalisme a Vilafranca del Penedès

Com hem pogut veure al llarg del Treball de Recerca, l'anticlericalisme va ser una pràctica habitual durant un cert període de temps, sobretot a l'inici de la Segona República i de la Guerra Civil. Aquest apartat està dedicat a veure els efectes de l'anticlericalisme a Vilafranca, com es van dur a terme i la repercussió que aquests van tenir, així com les conseqüències i mesures que es van adoptar un cop finalitzats. Veurem la retirada de les creus de terme, l'ambient anticlerical del setmanari el Fructidor, les festes majors dels anys 1931 fins al 1934 i, per descomptat, els fets d'octubre.

Comencem, per tant, amb la retirada de les creus de terme de Vilafranca del Penedès. Com he explicat anteriorment, aquestes creus tenen un valor significatiu

Figura 12. Creu Santa Digna. Any 1983.

per a tots els cristians, ja que és un símbol de la seva terra, costums... Antigament, s'anava des de la basílica de Santa Maria fins a les creus en processó per beneir tot el terme. Es beneïen els quatre costats de la creu per obtenir bons conreus i protegir la vila de les desgràcies. Doncs bé, a Vilafranca hi ha 5 creus de terme registrades: la de Sant Salvador, la de la Pelegrina, la dels Cirerers, la de la Creueta i la de Santa Digna. Es té constància, però, que n'hi havia d'altres documentades, però han estat retirades o

²⁰ Confederació Nacional del Treball, fundada l'any 1910.

desaparegudes. Aquestes són les creus de Sant Julià, de mossèn Pere Ferran i d'en Sonet (La Vilafranca d'Abans, 2021).

El 16 de juny de 1934, al tard, quatre creus de terme de la vila van ser enderrocades. El sector més catòlic de la Vila estava indignat i tenia molt clar a qui culpar: a la Junta del Govern. Acció, en el número 1322 afirmava que *“Encara que l'enderrocament no resulti dels acords de la Junta de Govern de l'Ajuntament, s'ha fet per ordre d'aquesta, o de l'Alcalde i d'algun Conseller”*. Fèlix Balaguer, alcalde de Vilafranca en aquella època, va exigir explicacions als regidors de l'equip de govern, ja que ell no sabia qui havia donat les ordres. Quatre dies després dels fets, el federal Jaume Ferrer Peralta, va confessar que va ser ell qui va donar l'ordre, perquè havia sentit rumors que alguns incontrolats tenien la intenció de fer-ho pel seu compte. Les creus, però, no van tornar a ser muntades fins al franquisme (Comissió Memòria, 2021).

Ja tancat el tema de les creus de terme, passem a l'ambient anticlerical que desprenia el Fructidor. Aquest setmanari serà analitzat al detall en futurs apartats, per tant, aquí no hi haurà una explicació massa detallada, ja que serà a l'anàlisi dels textos on es veurà al complet. El Fructidor va ser un setmanari lligat al partit Republicà Federal Radical, que va estar actiu 30 anys (1909-1939) i transmetia uns valors laics i liberals als seus lectors. Amb passar dels anys, es va anar radicalitzant, tal com la societat ho feia, i la competència amb el setmanari catòlic d'Acció era inaturable.

En molts dels seus primers números, el Fructidor va començar a publicar testaments de molts ciutadans que exposaven que no volien ser enterrats cristianament ni tan sols ser visitat per membres de l'església. Un exemple és el de Jacint Parera i Alayo, que declara el següent: *“declaro conscientment, que no pertanyent a la religió catòlica per creure-la fanàtica així com perjudicial pels pobles...vull ser enterrat civilment en el cementiri lliure. Així mateix, prohibeixo*

Figura 13. Número 72 del Fructidor. Any 1910.

absolutament que entri al meu domicili cap representant de dita religió. I perquè la meva família o qualsevol dels meus amics o correligionaris tinguin dret a fer complir les meves disposicions, les faig públiques en el periòdic Fructidor". També es destaca un apartat que va ser present durant els primers anys anomenat "clericaleries", on tractaven la realitat eclesiàstica i religiosa amb un to denunciador. Això només és una petita mostra del que succeïa.

Per finalitzar, després dels fets d'octubre de 1934, el Fructidor va ser la diana de tots aquells catòlics que buscaven els culpables dels fets. El Fructidor, incitant al poble cristià, va escriure: *"Calia purificar-ho amb el foc. Que no quedés res. Així pensava la multitud i així ho feu"* (Campamà i Romeu, 2004). Aquest setmanari va rebre diverses censures, multes i persecucions. El 1939, després de la derrota a la guerra civil de la Segona República, es van veure obligats a tancar.

El següent apartat a destacar seria el de les Festes Majors dels anys 1931, 32, 33 i 34, les quals van portar molta polèmica, ja que van passar a ser totalment laïques, sense actes religiosos oficials. Amb la proclamació de la Segona República i el bienni d'esquerres, la Festa Major va perdre l'essència que tenia fins llavors.

La història de la Festa Major es remunta al segle XVIII, amb l'arribada de les relíquies de Sant Fèlix, enviades des de Roma. Sant Fèlix va ser un màrtir romà²¹. L'arribada de les relíquies va coincidir amb el fi d'una llarga sequera que patia Vilafranca i van començar a venerar-se, i cada cop anaven convertint-se més populars entre la vila. Per tant, la Festa Major té un origen cristià (Moments, 2021). Per descristianitzar la Festa, doncs, la República va treure els actes religiosos del

Figura 14. Ball de Cercolets, Festa Major de Vilafranca. Any 1934.

²¹ Persona que mor pel cristianisme.

programa. Aquests no van quedar prohibits o perseguits, sinó que es feien dintre les esglésies. L'entrada de Sant Fèlix es va laïcitzar, fent el mateix que es feia a l'església de Santa Maria a la rambla de Sant Francesc. Les processons van deixar-se de fer i a les novenes i misses hi anava la gent catòlica. La cercavila sortia de l'ajuntament i els balls recorrien diversos carrers fins a arribar a la Rambla, on es tiraven petards i castells de foc (Sancho París, 2019).

Després de 4 anys seguint aquest model laic, l'ajuntament de Vilafranca va decidir incloure actes religiosos i promocionar aquests, fet que va agradar significativament els catòlics, però no va caure gaire bé als sectors republicans i laics de la vila, que asseguraven que l'Església i l'Ajuntament anaven en contra de la Festa Major. En el número 1450 del 17 d'agost de 1935, el Fructidor publicava el següent: *“Entenem que l'església fa bé d'homenatjar els seus sants dintre el clos dels temples però no admitem que aquest homenatge hagi d'ésser públic ni menys en col·laboració amb l'Ajuntament. Per això blasmem enèrgicament que els cartells oficials parlin de funcions religioses i de solemnes processons. Quan aquestes absurditats no es produeixin, la baralla contínua entre laic i beats de convicció i de conveniència s'assuaujarà notablement”*. Els actes, finalment, es van dur a terme per no modificar-se més, ja que a partir d'aquell any, la Festa Major va tornar a lligar-se amb la religió.

L'acte més anticlerical de la història de Vilafranca, però, es va dur a terme el 6 d'octubre de 1934. Més endavant, trobareu un apartat dedicat exclusivament a

aquests fets, per tant, aquí només en farem uns cinc cèntims. Després de la proclamació de l'Estat català fet per Lluís Companys, la multitud, amb rabassaires de tot el Penedès, va sortir als carrers. La manifestació es va alterar i es va atacar a edificis religiosos i locals de dreta. Moltes capelles van ser derruïdes, com la de Sant Magí, i esglésies cremades, com la Basílica de Santa Maria. Els locals del setmanari Acció i del Partit Republicà Radical també van ser assaltats. Aquests actes només van

Figura 15. Interior de Santa Maria després dels fets d'octubre. Any 1934.

empitjorar la situació entre laics i catòlics, que cada cop estaven més dividits i radicalitzats. A les següents eleccions, però, les dretes van guanyar i els catòlics van poder respirar una mica més alleugerits.

2.3. El paper polític de l'Església

2.3.1. El paper polític de l'Església a Vilafranca del Penedès

Des dels seus inicis, a l'Església se l'ha relacionat amb el poder, sigui de manera directa o indirecta. Aquest apartat té com a objectiu explicar quin era el paper de l'Església a la política de Vilafranca del Penedès i si influïa d'alguna manera a la vida de les persones.

En primer lloc, hauríem d'aclarir el concepte "d'Unión Patriótica". Aquest, va ser el partit únic creat pel dictador Miguel Primo de Rivera durant el seu mandat dictatorial. Era un partit monàrquic, catòlic i molt conservador. El 13 de setembre de 1924, va ser presentat com el substitut de tots els partits polítics. Tot i tenir similituds amb el feixisme, Miguel Primo de Rivera el considerava "socialcristiano". Rebutjava el liberalisme, el sufragi universal... Els seus integrants provenien de la dreta tradicional catòlica (antiliberal i antidemocràtica), del maurisme i d'altres sectors conservadors.

Els alcaldes que van posar en pràctica aquesta ideologia, van ser José Visiedo, Joan Álvarez de Sisternes, Joan Torres i Joan Hill. Álvarez de Sisternes va ser el que més anys va estar al càrrec (1925-1930). Provenia de la noblesa i era catòlic. Es destaca el pavimentat dels carrers cèntrics de Vilafranca, així com la construcció de clavegueram i les restauracions de Sant Joan, el mercat del peix i de la carn. Hi va haver visites de personatges importants a l'època, com de l'infant Ferran de Baviera, del rei Alfons XIII i de Josep Miralles, bisbe de Mallorca. Aquest alcalde no va ser gaire estimat pel poble esquerrà, ja que els seus valors anaven en contra dels seus principis (Arasa i Ferrer, 2012).

Figura 16. Retrat de Joan Álvarez de Sisternes. Any 1926.

Finalment, voldria destacar la creació d'un setmanari per aquest partit, el qual es va dir "Heraldo del Panadès" (operatiu del 02/03/1929 al 29/03/1930) i es deien coses com la següent: *"Primo de Rivera i Mussolini, he aquí dos nombres que la Historia de ambos paises tendra que esculpir con letras de oro en sus anales"* (Arasa i Ferrer, 2012).

El Fructidor va patir una forta censura, ja que va haver d'escriure en castellà, tot el que s'escribia era vigilat i, per descomptat, si hi havia alguna cosa que no agradés al

Figura 17. Plaça de la Constitució. Any 1938.

govern, s'eliminava. El que agradava a aquest setmanari, però, era que l'alcalde tingués diners, perquè tenien l'esperança que es farien noves reformes a la vila. El Fructidor ho exposa de la següent manera: *"Com que la majoria son gent de pes, ja s'entén que la gent de pes vol dir persones de quartos, de solvència i de serietat, podém concebre l'esperança d'entrar en un període de trascendentals iniciatives"*

Acabada la dictadura i veient que durant uns anys l'Església en sortia beneficiada, va arribar la Segona República, la qual com s'ha vist en apartats anteriors, durant els primers anys no la va beneficiar gens, més aviat la va perjudicar. Per tant, mentre va haver-hi el bienni d'esquerres, l'Església no tenia cap mena de poder polític. Finalment, amb el bienni conservador, es té constància que algun regidor o alcalde eren catòlics, però l'església, a Vilafranca, no hi participava de manera directa.

2.4. 6 d'Octubre de 1934

2.4.1. Context històric

Com he mencionat diverses vegades al llarg del meu treball, els fets d'octubre són molt importants per la història de Vilafranca. En aquest apartat, els analitzarem de la millor forma possible, explicant-ho tot al detall.

Abans de detallar els fets, els contextualitzarem. No es pot entendre la nit del 6 d'octubre sense uns coneixements previs. Així doncs, comencem parlant del triomf de la Segona República a Espanya el 14 d'abril del 1931, una Segona República marcada per la iniciació del primer període democràtic de la història de Catalunya del segle XX. Els ciutadans esperaven que la República millorés les condicions de vida i treball dels obrers i els pagesos i posés fi a l'enorme poder de l'Església i l'exèrcit.

Els pagesos, amb el suport del sindicat Unió de Rabassaires (UR), lluitaven per no haver de donar una quantitat tan elevada de fruits i collites als propietaris, aconseguir més estabilitat en la terra i, finalment, accedir a la propietat de la terra que treballaven. Els propietaris, com era d'esperar, no només no volien perdre la propietat de la terra, sinó que volien incrementar les rendes que cobraven els pagesos.

Figura 18. Manifestació antifeixista de la UR, Sant Cugat. Any 1934.

La tensió va ser tal, que el juliol del 1932, els rabassers van ocupar la vila en senyal de protesta i revolta. Aquesta va haver de ser detinguda per nombroses tropes de guàrdies d'assalt i guàrdies civils. Un altre polèmic conflicte que va haver-hi entre aquests dos grups va ser quan l'abril del 1934, quan la Generalitat de Catalunya va aprovar una llei la qual prohibia als propietaris expulsar als rabassers i parcel·laris de les terres i, alhora, pagant una indemnització, se'ls facilitava l'accés a la propietat²².

²² Llei de contractes de conreu. Generalitat de Catalunya, 11 d'abril de 1934.

Aquesta llei va asseure molt malament al partit de dretes Català “La Lliga”, el qual amb l’ajut del IACSI²³ van recórrer la llei davant el Tribunal de Garanties Constitucional. Això va ser inútil, ja que la Generalitat va tornar a votar a favor de la llei (Campamà i Romeu, 2004).

Si ens centrem en la qüestió religiosa, observem com any rere any, el poble agafava més poder i cada cop tenia menys por de l’Església. Les esquerres denunciaven reiteradament el gran poder que tenia l’Església a la vila i com aquesta defensava els interessos dels rics. A part, les esquerres acusaven els propietaris i rectors de conspiracions antirepublicanes i que l’ermita de Sant Marçal i la rectoria de Santa Maria eren els escenaris d’aquestes reunions. Destacar també que a Vilafranca hi havia un corrent d’opinió totalment anticlerical. El setmanari Fructidor era el seu màxim exponent. En algun número del Fructidor, s’havia plantejat la idea de cremar els edificis religiosos per combatre el poder de l’Església. Idea que al final va dur-se a terme.

El novembre del 1933, el govern de Lerroux va guanyar les eleccions i aquest va ser nomenat president del govern. Un cop com a president, va aturar les reformes i modificacions que havia fet el govern d’esquerres. La gota que va fer vessar el got va ser el dia 4 d’octubre del 1934, quan Lerroux va incorporar al seu govern tres ministres de la CEDA (partit popularment conegut com a antirepublicà, gairebé feixista i antiautonomista). Això va ser rebut com una clara amenaça pels partits i seguidors d’esquerres, els quals van convocar una vaga general l’endemà. El 6 d’octubre, al vespre, Lluís Companys, president de la Generalitat, va proclamar l’Estat Català.

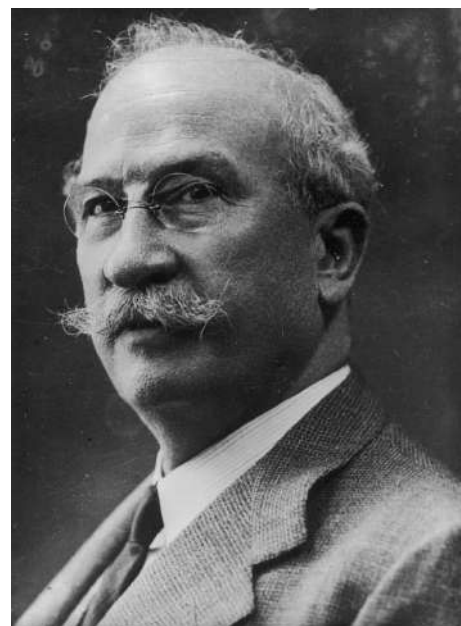

Figura 19. Alejandro Lerroux. Any 1931.

---

²³ Institut Agrícola Català de Sant Isidre.

Per finalitzar amb el context, també s'hauria de destacar tot l'ambient anticlerical que hi havia i que ja està explicat en apartats anteriors. Abans dels fets d'octubre ja hi va haver petits avisos que indicaven que alguna cosa forta passaria, com la retirada de les creus de terme, les amenaces del fructidor o les Festes Majors laiques.

2.4.2. Els fets

Ara que ja sabem el context històric, toca parlar dels fets del 6 d'octubre. Els problemes començaven de bon matí. Un funcionari de l'ajuntament de Vilafranca va presentar-se a la rectoria de Santa Maria amb una ordre, de l'alcalde Fèlix Balaguer²⁴, per utilitzar la capella de Sant Joan com a presó (per engarjolar a la gent contrària a la revolta). El rector que va rebre l'ordre s'hi va negar i, després d'una forta discussió, va ser empresonat com també diverses persones de dretes, com el cap de la Lliga Josep Sanabra. D'altres, però, aprofitaven per marxar de la vila i no ser empresonats.

A la tarda, al voltant de les 16:00 h, va haver-hi una manifestació, la qual va iniciar al local d'Esquerra Republicana de Catalunya, al carrer Sant Pere. La gran multitud, ja

alterada, es va dirigir cap a la rambla de Sant Francesc i, des d'allà, cap al centre agrícola, el lloc on es reunien els propietaris de la comarca del Penedès. Els manifestants van fer el primer assalt i van confiscar el local per posar-hi la seu del comitè revolucionari. Del balcó hi penjaven l'estelada, la bandera dels comunistes (vermella), la dels anarquistes (vermella i negra) i finalment la bandera verda dels rabassaires (RTVVilafranca, 2004/2004).

Figura 20. Centre Agrícola de Vilafranca. Any 2005.

Al voltant de les 8 del vespre, van arribar diversos camions plens de pagesos d'arreu de la comarca, els quals jugarien un paper decisiu a partir d'aquell moment. Des de l'ajuntament, sobre un quart de nou, es va poder seguir en directe la proclamació de l'Estat català, que com ja he explicat anteriorment, feta per Lluís Companys. Una nova manifestació i, aquest cop, la definitiva, va tornar a sortir del

²⁴ Alcalde de Vilafranca des de 1933 fins a 1939.

local d'ERC. La multitud, pujant pel carrer de la Cort, va anar a la plaça de la vila, als peus de l'Ajuntament. És en aquest moment on va començar la ruta del foc, on moltíssims edificis religiosos i de dretes van ser cremats. La primera parada pels manifestants va ser a la seu del Partit Republicà Radical, partit de centredreta que governava a Espanya. La gent va trencar els vidres, assaltar el local i tirar els mobles per la finestra, per després cremar els mobles al mig del carrer. Voldria destacar també que, a la pila dels mobles, hi havia una imatge de Lerroux, president de la República en aquell moment (RTVVilafranca, 2004/2004).

La segona parada no va fer-se esperar, i es va fer al carrer de la Palma, on al número 25 hi havia el local de la Lliga. Es va fer exactament el mateix que a l'anterior local. Després, els manifestants van enfilarse pel carrer dels Ferrers per anar a parar a la seu de l'Associació Catòlica. Després de ser assaltat i amb els mobles llançats per la finestra, el local no va ser cremat, ja que davant hi vivia un veí amb diversos explosius i era massa perillós. Els mobles, encara a terra, van ser arrossegats uns metres més endavant per aquest cop ser cremats. A partir d'aquest moment, els locals van deixar de ser l'interès dels manifestants, els quals van anar a cremar i assaltar els edificis religiosos (RTVVilafranca, 2004/2004).

El primer dels edificis va ser la capella de Sant Magí, la qual va ser cremada i saquejada. Tot seguit, van anar al convent del Carme on l'alcalde i el diputat van mirar de dissuadir la massa sense èxit.

Van haver de fugir perquè estaven sent cridats i insultats. El tercer edifici va ser l'església de la Trinitat, on els manifestants van calar foc a la capella del Remei i també al claustre. L'església, però, no va patir gaires desperfectes, perquè l'ajuntament hi va enviar la brigada municipal a parar el foc (RTVVilafranca, 2004/2004).

Figura 21. C/ de la Parellada. Principi segle XX.

El col·legi Sant Ramon era el següent objectiu, però finalment va quedar il·lès, atès que membres de l'ajuntament van convèncer a la gent que l'escola podria servir per a obrers.

L'escenari final de la ruta havia arribat. Van ser cremades les capelles dels Dolors i de Sant Pelegrí, després d'haver-les saquejat, com ja era habitual. A la matinada, els manifestants van entrar a la basílica de Santa Maria, cremant-la el més ràpid

Figura 22. Cripta de Sant Fèlix. Any 1916.

possible. Un fet curiós és que molts dels incendiaris portaven en una mà la llauna de benzina i amb l'altre es descobrien el cap (traient-se el barret) en senyal de respecte. La basílica va estar cremant tota la nit. Un grup de militants d'Esquerra Republicana de Catalunya, va defensar l'església de Sant Francesc en veure que la multitud s'hi acostava. El cas és que van defensar-la amb armes descarregades. Gràcies a això, aquesta església no va ser cremada i la gent va ser dissuadida (RTVVilafranca, 2004/2004).

possible. Un fet curiós és que molts dels incendiaris portaven en una mà la llauna de benzina i amb l'altre es descobrien el cap (traient-se el barret) en senyal de respecte. La basílica va estar cremant tota la nit. Un grup de militants d'Esquerra Republicana de Catalunya, va defensar l'església de Sant Francesc en veure que

La revolta va ser sufocada al mig dia del 7 d'octubre, a la rambla de Sant Francesc. Es van registrar durs enfrontaments a trets entre guàrdies civils i revoltats. Va haver-hi diversos ferits i, fins i tot un mort, tot i que aquest era un espectador, no va participar en cap dels dos bàndols (RTVVilafranca, 2004/2004).

2.4.3. Com va afectar a Vilafranca del Penedès?

Tot acte té conseqüències i, els fets d'octubre, no en van ser excepció. En aquest apartat, veurem de quina manera van afectar a Vilafranca del Penedès. Parlarem, per tant, de la dura repressió que va haver-hi, de la reacció del poble (tant dels cristians com dels ateus) i de la reacció de l'Església i el món catòlic.

La repressió es va dur a terme de la següent manera: tots els regidors d'esquerres, fins i tot l'alcalde de la vila, Fèlix Balaguer, van ser detinguts i empresonats, independentment que haguessin intentat aturar la revolta. Molts vilafranquins propers a les esquerres també van córrer la mateixa sort. Un exemple és el de l'escriptor Rodolf Llorens i Jordana (RTVVilafranca, 2004/2004). D'altra banda, els setmanaris d'esquerres, "Abril" i "Fructidor", van ser clausurats durant un temps, així com molts locals de reunió de les esquerres.

Si ens centrem en les reaccions, podem observar que des del Fructidor s'estava indignat, ja que se'ls hi atribuïa tota la culpa dels fets a ells. En el número 1472 del dia 11 de gener de 1936, tenen, per primer cop, l'oportunitat d'expressar-se. Diuen el següent: *“De les flames d'aquella nit, pel nostre veure, només hi ha un culpable: el que abans havia convertit la religió en una política contra una part del poble tan digna com la que va a missa i a rosari. Quan el poble perd el fre no per això ataca els seus amics. Si l'església hagués estat amiga del poble, aquella nit ben segur que les flames no haurien il·luminat sinistrament el cel de Vilafranca.”* Per tant, es defensen culpant a l'església, atribuint-los-hi que si hagués estat amic del poble, les flames no haurien anat cap als seus edificis. Finalment, també animen a la gent d'esquerres a recuperar el poder, perquè saben que podien tornar-lo a tenir. A més a més, exigien l'alliberament de tots els presos.

D'altra banda, pel món catòlic va ser un cop molt dur. Es van haver de reconstruir la majoria dels edificis, com la Basílica de Santa Maria, mentre que d'altres van quedar inservibles, com la capella de Sant Magí. Aquests, es van allunyar més de la República, la qual ja no respectaven ni toleraven i es va fer encara més gran la rivalitat amb la gent d'esquerres. En un principi, però, no van assenyalar culpables, ja que van deixar-ho en mans de la justícia, però sí que van fer la reflexió següent, adreçada a tot el poble vilafranquí: *“no ha guanyat ningú, tots hem perdut quelcom irreparable; vides de germans nostres innocents, i formidables joies d'art, No hi ha vençuts ni vencedors, i aixó, cal que tothom ho tingui present en totes les actuacions posteriors.”* Per acabar, cal destacar que aquests fets van causar molta por entre el sector de les dretes, ja que veien la revolució molt a prop.

3. Part pràctica

3.1. Estudi del Fructidor

3.1.1. Què va ser el Fructidor?

El Fructidor va ser un dels setmanaris més populars de Vilafranca del Penedès a principis del segle XX. Va ser un setmanari anticlerical i estava associat directament amb el Centre Republicà Federal Radical, el qual era d'extrema esquerra. Gràcies a Jaume Ferrer i Cabra, el Fructidor va poder persistir durant tants anys, ja que ell va posar-hi molt d'èmfasi i constància diàriament. El primer número va ser publicat un 11 de febrer, sota els ideals de "República Democràcia i Llibertat", en majúscules. A partir d'aquest dia, no van deixar de publicar edicions fins al 1938, any de la seva desaparició. Destacar, però, una aturada temporal de 5 mesos degut als fets d'octubre del 1934 (des del 29 de setembre del 1934 fins al 20 d'abril del 1935), ja mencionat en apartats anteriors (Recasens i Bel, 2011).

Figura 23. Jaume Ferrer i Cabra. Principi segle XX.

Però per entendre què és el Fructidor i tot el que va representar hem de remuntar-nos al primer terç del segle XX. El republicanisme estava dividit en tres grans grups republicans: en primer lloc, dirigit per Isidre Rius, hi havia el Centre Republicà Autonomista. Per promocionar-lo i fer arribar als ciutadans la seva opinió, van crear el setmanari *Lluitem!* (1910-1923). En segon lloc, hi havia el Centre d'Unió Republicana amb Jaume Parera com a líder. Seguint la mateixa dinàmica que l'anterior grup, van fundar el setmanari *Panadés Republicano*. Per guanyar forces, aquests dos grups van unir-se als anys vint i van guanyar les eleccions municipals entre els anys 1920 i 1923. Finalment, com a tercer grup i més important, el Centre Republicà Federal Radical, dirigit per Jaume Ferrer i Cabra, ja esmentat en l'anterior apartat (Recasens i Bel, 2011). Com bé sabreu, el setmanari d'aquest grup és el *Fructidor*, el qual és l'objecte d'anàlisi d'aquest apartat.

S'hauria de destacar també la forta rivalitat que tenien amb *Acció*, el seu màxim rival en tots els sentits. En primer lloc, tenien una opinió totalment diferent, ja que com s'ha pogut veure, *el Fructidor* era d'esquerreres radical, mentre que *Acció* era de dretes. A més a més, uns eren laics i els altres catòlics, fet que avivava encara més aquesta rivalitat. Sovint, es discutien quin era el setmanari més antic de la vila. *Acció*, teòricament, és el que va començar abans, però publicava un número cada 15 dies, mentre que *el Fructidor*, el qual va començar un mes més tard, va mantenir la mateixa estructura al llarg de la seva història: 1 número cada 7 dies. Per tant, *Acció* s'agafava a l'argument que van començar a operar abans, mentre que *el Fructidor* deia que el fet de tenir més números els feia més antics (Recasens i Bel, 2011).

El *Fructidor* va ser objecte de denúncies i censure per molta gent, ja que pensaven que el contingut d'algun dels seus números era massa ofensiu. Recordem que era una època complicada per segons quines opinions, perquè la societat era molt catòlica i conservadora i el fet de ser un setmanari tan revolucionari no agradava a un sector de Vilafranca. Un dels molts exemples i, de fet, el primer número a ser denunciat, va ser el 132. En aquest número, els redactors incitaven al boicot de 4 cases: l'Aixelà, la Bertran, la Quer i, finalment, la Pujadó. Durant la dictadura de Primo de Rivera, els redactors, en molts dels seus números, no van poder expressar la seva opinió al complet, ja que s'haguessin vist envoltats en massa problemes legals. El *Fructidor*, però, va poder seguir produint exemplars, quedant d'aquesta manera com un dels setmanaris més forts i resistents en l'àmbit local (Recasens i Bel, 2011).

3.1.2. Anàlisi de documents

Aquest apartat té com a objectiu analitzar uns pocs números publicats al *Fructidor* per veure la seva dinàmica, el corrent d'opinió... Més endavant, evidentment, hi haurà més números d'aquest setmanari i seran comparats amb els d'*Acció*, el seu rival. Com que el *Fructidor* va viure diverses etapes dins la història d'Espanya, analitzaré un número de cadascuna d'elles. Per tant, hi haurà un número analitzat dels següents períodes: abans de la dictadura de Primo de Rivera, durant la dictadura d'aquest (així es podrà veure de quina manera va afectar), durant la Segona República i, per acabar, durant la Guerra Civil Espanyola.

El primer document a analitzar serà, doncs, d'abans de la dictadura de Primo de Rivera. Recordem que a Espanya hi havia molta crisi, en tots els àmbits, amb els partits dinàstics deficients i amb una societat cada cop més rebel i conscient de la problemàtica del moment. El número que analitzaré serà el 776 del 9 de desembre de 1922 (ja es pot observar com aquest setmanari tenia un llarg recorregut).

Aquest número, titulat com a "Crisi sempre", es queixa del que havia comentat anteriorment, de la crisi d'idees, d'homes, de sensibilitat... Un cop va avançant l'article, redacció crítica la guerra del Marroc, ja que només feia que apilar cadàvers sense propòsit: "*Les muntanyes de cadavers de germans nostres i el riu d'or que engoleix la terra seca i maleïda del Marroc, apenes ens commouen.*" També fa una crítica als partits abans mencionats dient que "*Els del torn pacífic, del ritme funest, encara van fent la seva, àdhuc tinguem de soportar les més grans iniquitats i les pitjors vergonyes.*"²⁵

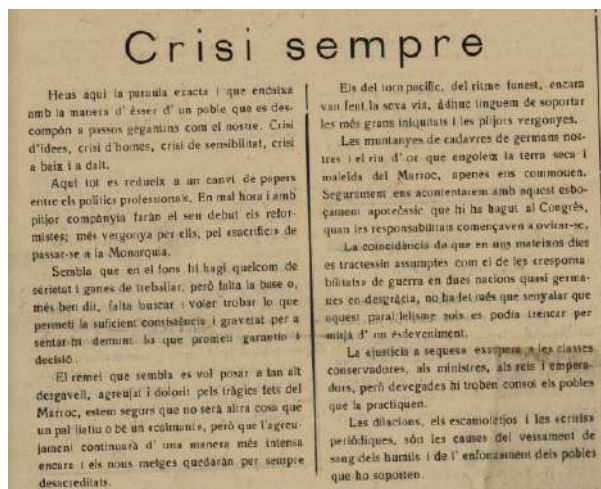

Figura 24. Número 776 del *Fructidor*. Any 1922.

²⁵ Per fer els anàlisis del *Fructidor*, he hagut d'anar a l'Arxiu del Vincerum, on he pogut veure el setmanari gairebé al complet.

En la següent pàgina, aprofita per atacar a *Lluitem!*, mencionat en l'apartat anterior, qualificant-los de “cobardes” i “canallas”, ja que segons l'administrador del Fructidor, Lluitem va acusar-los de fer actes il·lícits sense proves ni explicacions, fet que va molestar molt al Fructidor. Finalment, anima a la redacció de l'altre setmanari a provar el que diuen o donar una resposta satisfactòria.

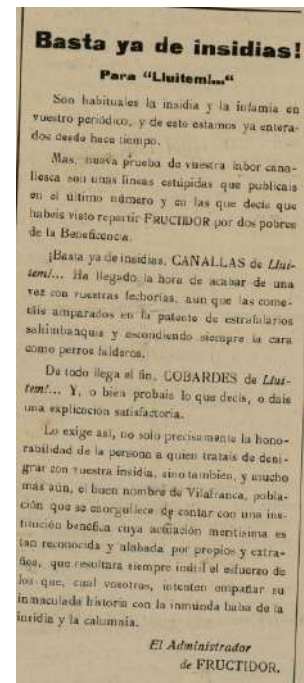

Figura 25. Número 776 del Fructidor. Any 1922.

El segon document és el número 1077, publicat el 28 de juny de 1928, en plena dictadura de Primo de Rivera. Aquest article té com a entrada un títol atrevit sabent com era la societat de l'època: “MI CREDO RACIONALISTA”, fent una clara referència a una de les oracions més populars entre els cristians, el credo²⁶. M'agradaria destacar també que els articles estan fets en castellà i només alguna petita part d'aquests podien escriure's en català.

Gines Bernadas, autor del text, comença dient que ell no creu en cap Déu, sinó que creu en la naturalesa i en un mateix. Critica a la gent que demana que Déu faci

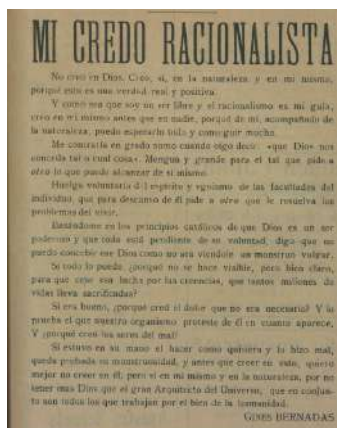

Figura 26. Número 1077 del Fructidor. Any 1928.

alguna cosa, ja que per ell *“Mengua y grande para el tal que pide a otro lo que puede alcanzar de si mismo”*. Segueix l'article comparant a Déu amb un monstre vulgar i llança dues preguntes a l'aire: *“¿porqué no se hace visible, pero bien claro , para que cese esa lucha por las creencias, que tantos millones de vidas lleva sacrificadas?”* i *“¿porqué creó los seres del mal?”*. Acaba dient que abans que creure en un monstre, prefereix creure en ell mateix i en la naturalesa i que el vertader Déu són tots aquells que

“trabajan por el bien de la humanidad”.

²⁶ Oració que resumeix els articles essencials de la religió cristiana.

El tercer document a analitzar, metre hi havia la Segona República (en el bienni d'esquerres), és el del dia 17 de desembre de 1932 (número 1339). Durant aquest període de temps, el setmanari està en el seu millor moment: sense censures, escrit en català, lliure de totes opinions...

L'entrada principal, titulada "DEL MUNICIPI" ens explica que l'Ajuntament de

Vilafranca del Penedès, "actuant democràticament", va llençar unes fulles als carrers perquè els veïns decidissin què fer amb un edifici, si deixar-lo inservible o "utilitzable perquè porti un benefici per a la vila". Anima a tothom a respondre la crida patriòtica de la de casa nostra.

Figura 27. Número 1339 del Fructidor. Any 1932.

El que és més interessant d'aquest article no és això, sinó que a la mateixa portada, un pèl més a la dreta, s'hi troba un article titulat "en contra de la guerra". Aquest escrit explica la por a una nova guerra mundial i el fet que els espanyols hi hagin de participar. Critica tot aquell qui està a favor i la publicita, agregant que "Si tots aquests cridaires, covarts, preparadors i propagandistes de guerra tinguessin a casa seva algú familiar que, a conseqüència d'una guerra, hagués quedat inútil, una d'aquestes cares esgarrifoses, horripilants, sense nas, sense orelles, mancant li un ull, sense braços ni cames, que més que persona fos una piltrafa i la tingués al davant nit i dia gemegant i maleïnt la guerra, ¿tindria valor encara per a demanar-la?". Finalitza fent una reflexió, dient que la casa d'Hidenburg no farà créixer caps, cames, ulls, orelles... a la gent, i que la guerra només porta misèria.

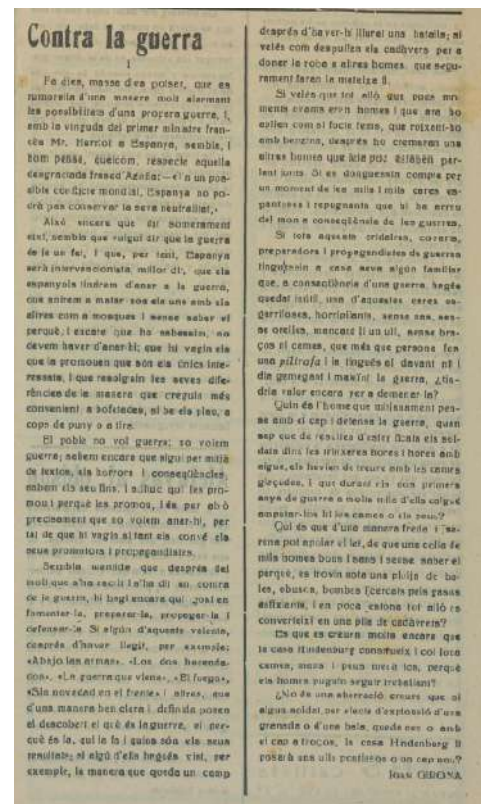

Figura 28. Número 1339 del Fructidor. Any 1932.

Finalitza aquest apartat analitzant l'últim número registrat del Fructidor, el 1589 del dia 17 de setembre de 1938, poc abans del fi de la guerra civil. En aquest moment, Catalunya ja estava en un moment crític, a 4 mesos de què Barcelona caigués en mans feixistes. Aquest últim i emotiu número anava dedicat a tots els ciutadans. Cal destacar que la majoria del text està escrit en castellà.

L'article principal està titulat com a "Las agresiones del fascio internacional ¡Arriba los corazones!". Com he explicat a la introducció del número, s'adreça als ciutadans,

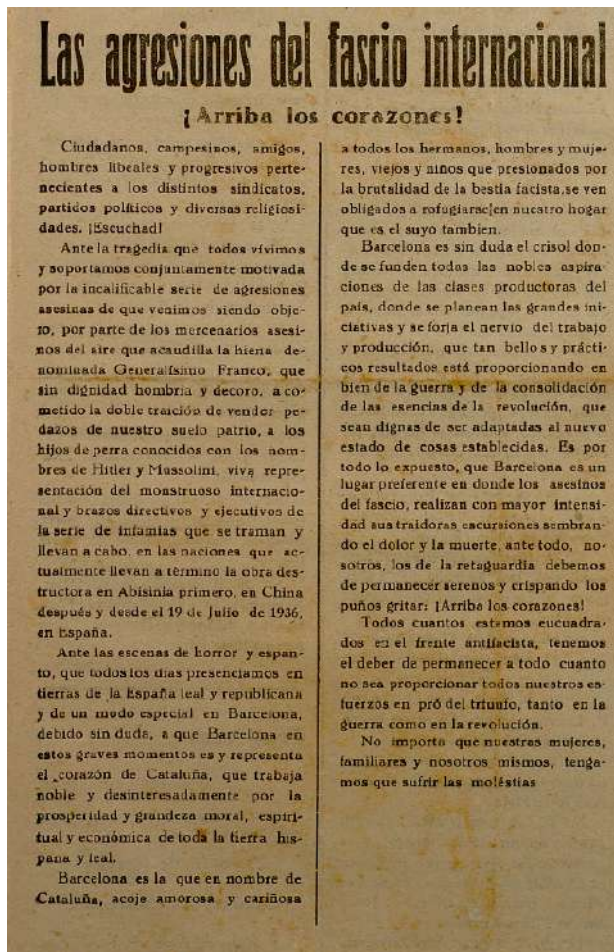

Figura 29. Número 1589 del Fructidor. Any 1938.

camperols, amics... Denuncia, en primera instància, els crims de "la hiena" Franco i descriu com a "hijos de perra" a Hitler i Mussolini, els quals segons redacció, han rebut terra espanyol. Seguidament, engrandeix a Barcelona, la qual representa "el corazón de Cataluña". Després, anima a totes les persones que s'ubiquen a la rereguarda²⁷ a pujar els cors, els ànims, que la guerra encara podia guanyar-se. Finalment, vol fer reflexionar dient el següent sobre la guerra civil: "Pensemos que todos los dias caen destrozados por la metralla infinidad de hijos del pueblo, que són carne de nuestra propia carne, porque son nuestros padres, esposas, hijos y amigos, en una palabra: hermanos."

²⁷ Espai darrere el front de guerra. Es fan les operacions d'abastiment i evacuació.

3.2. Estudi d'Acció Catòlica

3.2.1. Què va ser Acció Catòlica?

Acció, va ser un altre dels setmanaris més importants a Vilafranca del Penedès entre els anys 1909 i 1960. Com el nom indica, era de caràcter cristià i era el dur rival del Fructidor, el setmanari analitzat amb anterioritat, amb el qual discrepava amb la majoria d'opinions. La seva redacció estava situada al carrer dels Ferrers, al número 38, al local de l'Associació Catòlica de Vilafranca del Penedès (Recasens i Bel, 2011). En els primers anys de funcionament, aquest setmanari escrivia en català i castellà. Després, va passar a escriure íntegrament en català i amb la pujada al poder de Francisco Franco va passar a ser en castellà.

El 28 d'abril de 1928, Acció Catòlica arriba a 1000 números. Ho fa una mica més tard que el Fructidor. En apartats anteriors ja hem explicat aquesta disputa, per tant, no em repetiré. Dels 1000 números, 750 van ser publicats a Vilafranca, 234 a Catalunya i 16 a l'estranger.

El gener del 1926, Acció va treure uns quaderns mensuals, els quals eren escrits pel mossèn Trens amb la col·laboració d'un grup de joves que escrivien sobre temes

d'arqueologia, prehistòria, història i arts relacionats amb Vilafranca i la comarca. En aquests quaderns mensuals, les lliçons de civisme i catalanitat eren força recurrents. També s'hi trobaven des de comentaris d'actualitat ciutadana, nous camins a seguir i punts de reflexió, fins a qüestions mai tractades per ningú amb anterioritat. Aquests quaderns, però, van topar-se amb la censura governativa i no va ser fins a l'arribada de la Segona República que van poder-se publicar de nou (Recasens i Bel, 2011).

Figura 30. Quadern mensual d'Acció. Any 1928.

La ideologia d'aquest setmanari era de dretes, no és cap misteri. Al llarg de la seva història, ha anat recolzant aquestes idees, a més de defensar-les i atacar a les contràries, com se solia fer en l'època. Un exemple seria el 1935, quan van demanar la unió de les dretes per unir a la religió i lluitar en contra del marxisme (Recasens i Bel, 2011). Tot i això, l'arribada de la Segona República a Espanya, va agradar molt al setmanari, que ho van celebrar amb molt d'entusiasme. Entusiasme que article rere article anaven perdent, ja que durant els primers anys de República, l'Església va sortir molt mal parada.

En època de República, Acció és un setmanari molt catalanista. Prova d'això n'és la crítica insistent que els rètols no estiguin en català. A part, conté crítiques esportives, que fins i tot van estar portades en algun número (si hi havia derbi vilafranquí²⁸ o un Vilafranca vs. Vilanova). A més a més, incorpora les esqueles (per indicar que algú havia mort).

Finalment, voldria mencionar que durant la guerra civil, Acció Catòlica va desaparèixer al complet. Recordar que les persones considerades de dretes o catòliques podien ser empresonades, perseguides i, fins i tot, afusellades. És per això que des d'Acció es va decidir no seguir publicant números. Un cop acabada la guerra civil i ja amb Franco dirigint a Espanya, Acció va tornar a operar. Els números eren en castellà, com he explicat abans,

Figura 31. Número 1431 d'Acció. Any 1939.

i estaven adaptats a la situació del moment: donaven suport total al règim franquista.

²⁸ Partit de futbol entre els dos equips de Vilafranca.

3.2.2. Anàlisi de documents

La intenció d'aquest apartat és dur a terme un anàlisi dels números d'acció, tal com he fet amb el Fructidor en apartats anteriors, a les quatre èpoques següents: abans de la dictadura de Primo de Rivera, durant la dictadura de Primo de Rivera, durant la Segona República i un cop finalitzada la guerra civil. Com que no es poden analitzar documents mentre hi havia la guerra civil (ja he explicat els motius anteriorment) m'he decantat per analitzar el primer número de la postguerra.

El primer número que veurem és el 768, del 15 de desembre de 1923, titulat "De les missions catòliques". En aquesta època, Acció Catòlica ja escrivia plenament en català.

En aquest text, redacció demana, en primer lloc, la col·laboració de la gent a la missa del diumenge 16 de desembre, ja que els diners anirien destinats als missioners que hi ha a la Xina, Japó i "alguns indrets americans".

Figura 32. Número 768 d'Acció. Any 1923.

Descriu als missioners com a "herois que abandonaren llur pàtria i llar per anar a aquelles terres llunyanes amb l'afany de escampar la llum salvadora de la revelació cristiana". A més a més, diu que són molt més importants que els futbolistes i pilots de la fórmula 1 (que ja s'anaven fent un nom a la societat).

Continua fent veure al lector de la importància de les missions i la gran quantitat que se n'estaven fent al segle XX. Acaba l'article tornant al tema econòmic, ja que diu que seria una pena si "el missioner no pot continuar el seu ministeri per manca d'aquell ajut que li haurien de proporcionar molts catòlics".²⁹

²⁹ Per fer els anàlisis d'Acció, he consultat la web de la Generalitat de Catalunya "premsa digitalitzada", on hi havien la majoria de números del setmanari. Al final del treball, a la webgrafia d'imatges, s'hi troba l'enllaç.

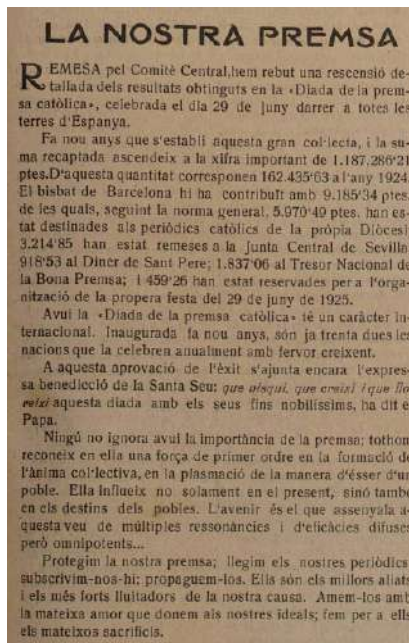
En aquesta mateixa portada, s'explica el concert que es va dur a terme el dia 8 de desembre (dia de la Puríssima) i que segons Acció va ser un èxit total. Destacar la participació femenina de l'esdeveniment: tant la cantant com la pianista eren dones. El públic de l'auditori *"tributá delirants ovacions ambdues artistes, les quals es vegeren obligades a bisar quelques composicions per poguer fer apagar els sorollosos aplaudiments."* Finalment, també es menciona que el dia 16 arribaria, si el temps no ho impedia, un famós aviador a la vila, en Josep Caudas, el qual aterraria el seu avió a les Cabanyes.

Figura 33. Número 768 d'Acció. Any 1923.

El número 833 del dia 14 de febrer de 1925, ja amb la dictadura de Primo de Rivera, serà el següent a analitzar. Un fet curiós és que està escrit en català, ja que per a Acció no va haver-hi la mateixa censura que pel Fructidor.

A la portada hi ha dos articles principals a destacar: el primer es titula "LA NOSTRA PREMSA" i el segon "MILLORA IMPORTANT". Començo amb el primer. En aquest

article, Acció mostra els resultats obtinguts a la diada de la premsa catòlica, que se celebrava el 29 de juny a tota Espanya. La col·lecta d'aquest any va ser de més d'un milió de pessetes, les quals van ser repartides entre les diferents diòcesis³⁰ espanyoles. A la de Barcelona, per exemple, s'hi van repartir gairebé 6000. Finalment, engrandeix la premsa i tot el que representa per a la societat, així com demana protecció i consum per aquesta.

³⁰ Territori i comunitat cristiana, on un bisbe o arquebisbe exerceix les seves funcions religioses

En el segon article, redacció informa els lectors de la construcció de clavegueram al carrer del Cid, a la carretera d'Igualada i carrers afluents. Aquest fet ja l'havia mencionat en apartats anteriors, però ara veurem l'opinió d'aquest setmanari. En primer lloc, explica el projecte, la distància i el recorregut, mencionant els carrers beneficiats. També s'alegra de les millores que portarà a Vilafranca (en especial de la reducció del fang). En segon lloc, detalla com es durà a terme el pagament de la xarxa. Segons Acció "a l'Ajuntament no el preocupa gens ni mica el pagament de la xarxa", per tant, els encarregats de pagar la quantitat de 20.000 pessetes són els veïns. Com la majoria no es podien permetre pagar aquesta quantitat de diners, l'ajuntament tornaria, suposadament, els diners en un total de 4 anys. Finalment, Acció no vol dubtar d'aquesta obra de l'Ajuntament, però diu que si no paguen el que pertoca a cada veí, estarien enganyant al poble i això és intolerable.

Figura 35. Número 833 d'Acció. Any 1925.

El tercer número és el 1297 del dia 30 de desembre de 1933, en els primers anys de la República. Aquest número va dedicat a Francesc Macià, el qual va morir cinc dies abans de la publicació d'aquest. Macià va ser un dels presidents més importants i significatius de la Generalitat de Catalunya.

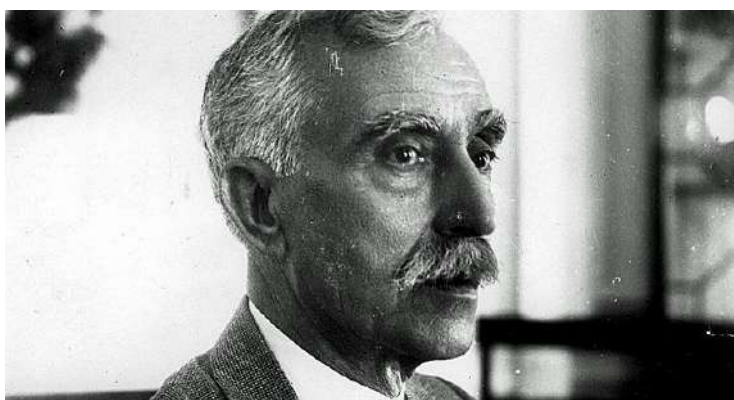

Figura 36. Francesc Macià. Inici segle XX.

L'any 1931, va decidir fundar "Esquerra Republicana de Catalunya", un dels principals partits catalans el dia d'avui. El 25 de desembre, com he mencionat abans, va morir als

74 anys per causes naturals.

Analitzant el número, observem com, en primera instància, els redactors es lamenten de la mort de Francesc Macià. Agraeixen que hagi estat per causes naturals i, ràpidament argumenten que ha mort cristianament, ja que ho ha fet amb

Figura 37. Número 1297 d'Acció. Any 1933.

una creu al pit i amb la seva família pregant. Un cop acabat això, critiquen durament l'enterrament, perquè per a ells, hauria d'haver estat més cristià, perquè era petició de la seva família. Segons cita "Acció" i altres setmanaris com "El Matí", "La Humanitat" o "El Debate", en el funeral, hi va haver intencions de silenciar l'administració dels Sants Sagraments i la cristiana fi de Macià. Tal com diuen en el número, va haver-hi una sèrie de gent que evitava a tot preu que el funeral de Francesc Macià tingués algun tipus de relació amb el cristianisme. Finalment,

s'explica que l'enterrament anava a ser en

un principi a porta tancada, però que la família de Francesc Macià va permetre l'entrada a tots aquells ciutadans que volguessin plorar la mort de l'expresident.

Finalment, l'últim número que analitzaré i que donarà pas al següent apartat serà el 1431 del dia 18 de febrer de 1939. Un cop acabada la guerra i amb la victòria de Francisco Franco, els redactors del setmanari van decidir donar-li una nova vida i "ressuscitar" "Acció". Ho van fer, però, d'una manera força peculiar. En primer lloc, van castellanitzar el setmanari, ja que el català va quedar oprimat a tot arreu. Així doncs, va passar de dir-se "Acció" a "Acción". En segon lloc, van donar el suport incondicional al cabdill Franco, engrandint les seves gestes i celebrant la seva victòria a tot pulmó. Destacar també que el setmanari rep censures militars i que deixa d'haver-hi publicitat en ell.

És així com comença la segona etapa d'Acció, el qual va passar de celebrar el triomf de la Segona República Espanyola, la caiguda de la monarquia, el catalanisme i la pàtria catalana a celebrar la victòria d'una dictadura, posant-se al seu bàndol. S'intueix que aquest canvi tan dràstic va ser fruit d'una adaptació al nou règim polític.

Ara analitzaré més a fons l'article. En primer lloc, redacció es presenta novament al seu públic. El títol era el següent: *"Viva cristo rey! Arriba España! Viva Franco!"*. A la

Figura 38. Número 1431 d'Acció. Any 1939.

presentació, saluden *"con el brazo en alto"* a Francisco Franco i l'engrandeixen per la seva victòria. També recorden els màrtirs de la guerra, així com ploren la mort del que va ser Papa des de l'any 1922 fins a l'any 1932, en Pio XI. A peu de pàgina, el setmanari cita dues frases de Franco que trobo important mencionar. La primera: *"No queremos sino una cosa, la grandeza de España. Para esto será necesaria la unión de todas las clases de la sociedad, la cooperación del trabajo y del capital. A fin de constituir y mantener esta unidad, una autoridad y un encuadramiento: ese encuadramiento España lo tiene ya en la Religión Católica."* I la segona: *"Nuestro estado, debe ser un estado católico, tanto desde el punto de vista social como cultural, porque la verdadera España ha sido siempre, continua siendo y permanecerá profundamente católica."* Amb aquestes dues frases es pot veure la clara unió entre el règim franquista i l'Església. A la segona i última pàgina, es parla de la nova Espanya, la qual Franco ha d'aixecar de les cendres. Finalment, explica l'actualitat de la Vila, així com els nous càrrecs polítics o els horaris de les misses.

3.3. Comparació entre Acció catòlica i el Fructidor

Entre el 1909 i el 1939, hi ha moltes disputes entre els dos populars setmanaris. En aquest apartat, compararem diversos articles i opinions d'ambdós setmanaris, veient les seves diferències ideològiques. Veurem, per tant, discrepàncies amb decisions de l'ajuntament, opinions respecte a la Festa Major de l'any 1935, punts de vista sobre les eleccions...

DIFERÈNCIES AMB EL REGIDOR DE L'AJUNTAMENT

Acció Catòlica

El nou Ajuntament

DILLUNS al vespre va prendre possessió el nou Ajuntament.

El Tribunal Contenciós va declarar legals els cops d'estaca i bona tàctica la de no deixar votar als pressumptes contraris. Val a dir, que nosaltres no'ns havíem fet mai il·lusions sobre aquest punt, i el resultat ha estat tal com l'havíem previst.

Queda doncs constituït el consistori amb els cinc primers de cada llista, i els restants, els que podríem anomenar regidors "estaque causa" com a títol honorífic, els demés de la llista de l'esquerra.

De les ganes de manar i la golafreia dels càrrecs de la majoria resultant, en dona idea el cartipàs, que ja era cosa feta, sense ni la mica de dissimul d'ofertir una tinença a les minories.

Segueix com a batlle En Felix Balaguer, i tinent i regidors consellers Joan Esclassans, Jaume Ferrer, Santiago Guitart i Antoni Ventura.

Es presenta una proposició en el sentit de nomenar una comissió que examini les actes; es la forma en que es preten atacar la validesa de la d'En Gallemí, perquè, segons creuen, està incapacitat per al càrrec.

Les dona amb això el cas curiós de que, en les eleccions del 12 d'abril, que varen portar la República, l'esquerra presentà el Sr. Albertí, que no era veí de Vilafranca, i no podia per tant, ésser regidor; podia impugnar-se l'acta, i En Gallemí, que era el que seguia en número de vots, i havia d'ésser regidor en lloc d'aquell, s'hi va oposar en absolut; així va fer-se constar en una de les primeres sessions d'aquell Ajuntament.

Ara és l'esquerra, que impugna la capacitat del mateix senyor Gallemí, que no és delinat ni pel seu company del Bloc Catalanista, Esclassans, a qui deu constar ben bé l'estat de l'assumpte, que hauria pogut ocasionar la incapacitat d'En Gallemí, perquè l'advocat de la part contrària era el Sr. Font i Utjés; cal però suposar que aquest no tenia cap interès en que es posés en clar la situació del regidor electe; ni l'Esclassans tampoc.

Malgrat l'intervenció del Sr. Secretari que diu que no es fan les coses conforme a la llei, s'acorda nomenar una comissió i consultar a Barcelona sobre el cas.

Queda resolt que es celebri sessió del ple una vegada cada mes.

L'aixeca la sessió.

A la sortida, com a mostra de cultura, són obsequiats alguns regidors de la minoria amb una riallada vergonyant.

A Vilafranca tots som amics...

El març de l'any 1934, poc abans dels fets d'octubre, van votar-se els nous membres de l'Ajuntament de Vilafranca. El problema apareix quan, segons cita "Acció" el dia 17 de març (número 1308), va succeir una injustícia al no deixar votar al regidor Gallemí perquè, segons el govern, estava incapacitat per dur a terme el càrrec. Acció ataca durament a l'esquerra pels fets i fa una comparació d'un fet similar d'un regidor d'esquerres (Albertí) el qual sí que va ser permesa la seva participació en eleccions passades. Finalment, els redactors d'Acció Catòlica, acaben l'article amb la següent frase: "a Vilafranca tots som amics..."

Figures 39 i 40. Número 1308 d'Acció. Any 1934.

El Fructidor

Una setmana després, el dia 24 de març, el Fructidor penjava el seu número 1404 i, dins d'aquest, hi havia un article amb el següent titular: "Acció menteix". En aquest article, "el Fructidor" dona el seu punt de vista dels fets, els quals són bastant diferents i estan enfocats des d'una altra perspectiva. En primer lloc, explica al seu públic quines van ser les paraules dels redactors d'Acció. Després, detalla per què el senyor Albertí portava el temps suficient residint a Vilafranca i, per tant, tenia el dret de ser un dels regidors de la Vila. Els redactors del Fructidor acaben fent un fort atac a Acció, dient que en el seu article només hi havia paraules buides i embolics.

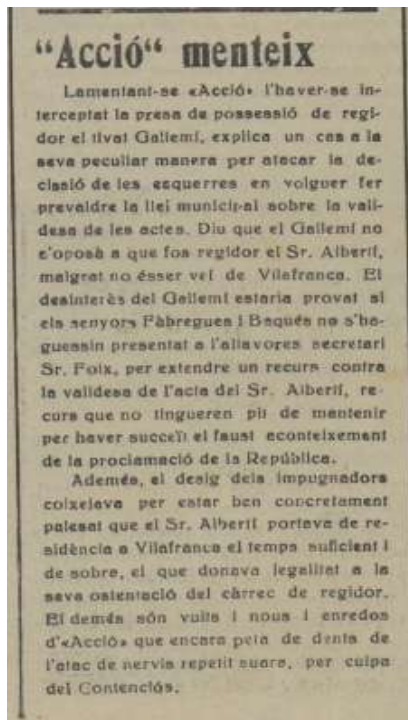

Figura 41. Número 1404 del Fructidor. Any 1934.

LA FESTA MAJOR DE L'ANY 1935

Entre els anys 1931 i 1934, amb la República a la capdavantera, la festa més important i coneguda de Vilafranca, la Festa Major, no va disposar de cap esdeveniment religiós, convertint-se així amb una Festa Major laica. Els actes religiosos suprimits van ser la processó, les misses i les novenes. Després dels fets d'octubre, més que parlats anteriorment, l'Ajuntament, amb Josep Massachs Llorach com a alcalde, va decidir tornar a promocionar-los i, per tant, fer la Festa Major com s'havia fet tradicionalment. Aquesta notícia va tindre molta repercussió llavors i els redactors dels setmanaris analitzats, Acció i Fructidor, no van tardar a donar la seva respectiva opinió.

El Fructidor

La notícia, com era d'esperar, no va caure gens bé al setmanari Fructidor. En el número 1450 del dia 17 d'agost del 1935, pocs dies abans de la Festa Major, expressaven que si l'Ajuntament i l'Església pactaven, farien malbé la Festa Major.

Respectaven, però, que els catòlics celebressin els actes religiosos, sempre que ho fessin dins les esglésies i no pels carrers de Vilafranca. També recordaven a tothom

Figura 42. Número 1450 del Fructidor. Any 1935.

que la relació Estat-Església estava prohibida per la Constitució. Un fragment de la seva opinió: *“Entenem que l'església fa bé d'homenatjar els seus sants dintre el clos dels temples però no admitem que aquest homenatge hagi d'ésser públic ni menys en col·laboració amb l'ajuntament. Per això blasmem enèrgicament que els cartells oficials parlin de funcions religioses i de solemnes processons. Quan aquestes absurditats no es produeixin, la baralla contínua entre laic i beats de convicció i de conveniència s'assuaujarà notablement”*. Finalment, en aquest número ataquen a l'Església dient que *“els carrers són de tothom”* i no havien de fer els actes religiosos en ells.

Acció Catòlica

D'altra banda, el setmanari d'Acció estava entusiasmat amb aquesta notícia i en el número 1384 del dia 29 d'agost del mateix any dels fets ho ressaltaven de la següent manera: *“tot Vilafranca ha de formar l'acompanyament del Sant Patró, aquest moment solemne”*. Des d'aquest article, s'havia fet una crida als regidors que se sentissin catòlics a tornar a fer la Festa Major tradicionalment, fet que finalment es duria a terme, ja que no hi havia cap llei que ho prohibís. En aquest mateix número, redacció es defensava de l'atac del Fructidor dient que *“El carrer es de tothom, han dit els laics (sic), per tal d'argumentar en contra la típica processó vilafranquina. Si el carrer es de tothom també és de Sant Fèlix, i Sant Fèlix anirà pels carrers com predèiem fa un any”*.

Figura 43. Número 1384 d'Acció. Any 1935.

Finalment, la Festa Major va tornar a tenir símbols i gestes religioses, fet que va causar la indignació d'uns i l'alegria dels altres.

ELECCIONS GENERALS DE 1936

El 16 de febrer de l'any 1936, després de dos anys d'un domini de dretes, unes noves eleccions es presentaven a Espanya. Les esquerres van ser les victorioses i, en aquest apartat, veurem el número anterior a aquestes eleccions dels dos setmanaris més populars vilafranquins analitzant i comparant les respectives diferències.

Acció Catòlica

Començaré parlant d'Acció, el setmanari catòlic. El número que tocaré serà el 1408 del dia 15 de febrer de 1936, el qual té com a missió convèncer als seus lectors de votar la candidatura del Front Català d'Ordre, partit de dretes.

El número comença amb el flamant títol "Per la dignitat de Catalunya, voteu la candidatura del Front Català d'Ordre". El primer apartat que ens introdueix redacció

té el títol de "Ciutadans de Vilafranca, escolteu". Aquí se'ns parla únicament dels fets d'octubre i el gran mal que va fer tant per Vilafranca com per Catalunya i la República.

És així com, Acció, vol fer pensar als seus lectors, fent-los la següent pregunta: "es podrà trobar algú que s'acosti a les urnes per adherir-se a aquella gent que en unes poques hores sense frè, van omplir Vilafranca de vilipendi i van col·locar-la a la llista dels pobles salvatges?"

Després, fan un atac a les esquerres, dient que el seu únic programa són els Fets d'Octubre i

Figura 44. Número 1408 d'Acció. Any 1936.

que em lloc de penedir-se, senten molt d'orgull. Finalment, reiteren la importància de votar al "FRONT CATALÀ D'ORDRE", en majúscules.

El següent apartat visible a l'article és titulat com "El deure de votar bé", el qual ensenya una carta d'en Pius X, en aquell moment Papa, que exigeix als religiosos defensar els seus drets i interessos. Aquest apartat ve acompanyat d'una condecoració a un religiós per la seva tasca abnegada a profit dels obrers.

Al final de l'article, s'observa també una frase molt gran, la qual es dirigeix a tots els catalans de la següent manera: *“Catalans: Catalanistes (?) del 6 d'octubre MAI. Polítics del 6 d'octubre MAI. Governants del 6 d'octubre MAI. No van esser ni catalanistes, ni polítics, ni governants, van ser uns vulgars suïcides.”*

En les següents pàgines, el més important a destacar és un apartat dedicat a la violència i tot el que això representa. Convida els polítics a reflexionar sobre ella i fa preguntes als lectors perquè reflexionin. Acaba escrivint: *“La violència segueix una trajectòria fatal, inflexible, cega, impertorbable, que s'atura sinò una volta ha complert la tasca que s'ha imposada i fins a deixar plenament satisfets els anhels sàdics que la distingeixen amb segell infamant.”* Per acabar amb l'article d'Acció, he vist petites notes dirigides als lectors repartides pel text. Normalment, totes inciten a fer pensar al lector. Dos exemples: *“COMERCIANT: pensa en el 6 d'octubre. Després de l'incendi de les esglésies perillaven els establiments”* i *“COMERCIANT: No creguis en el boicot dels rabassaires. Aquests tampoc creuen en els comunistes, que volen terres per l'Estat.”*

Figura 45. Número 1408 d'Acció. Any 1936.

El Fructidor

Per altra banda, el Fructidor, també parlava de les famoses eleccions el 14 de febrer del 1936, dos dies abans de les votacions. Ho feia en el número 1478. El títol i les intencions del número i setmanari eren molt diferents: *“Pel triomf del front popular d'esquerres”*, així és com es dirigien al seu públic i la intenció era, al contrari d'Acció, fer votar la competència, el Front Popular d'Esquerres. Queda clara, per tant, la diferència ideològica. El primer apartat, i el més important, parla, en primera instància, del Front Popular d'Esquerres i el favoritisme i superioritat que tenien en aquestes eleccions.

També parla del programa que disposaven, a diferència del que deia Acció, ells exposen que *“és integrat per magnífiques afirmacions: l'amnistia, les lleis socials, les lleis agràries, la carta autonòmica de Catalunya, la Constitució de la República, la construcció d'un Estat nou on la llibertat i, la justícia no siguin mites.”* Seguidament, critica el programa de les dretes, el qual *“amaga les intencions més monstruoses”*. També critiquen tot el viscut amb el règim de dretes, les sentències de mort, els afusellaments a ciutadans innocents... Avisa de la dificultat que serà votar pels ciutadans: *“Les taules electorals seran formades exclusivament de servidors de la candidatura anti-catalana. La força pública diuen que salvaguardarà el dret del sufragi, però no ho creiem. Les Juntas del Cens, els Ajuntaments, tots els òrgans de poder actuaran parcialment, exclusivament a favor de la candidatura integrada per monàrquics declarats i per monàrquics camuflats. Compte, ciutadans! Contra la força categòrica dels vots usaran totes les altres forces coactives i no s'aturaran davant de cap atropell. Ells, els de l'ordre miserable crador de fam i d'opressió, intentaran el que calgui per tal de prendre'ns el triomf que és nostre.”*

Figura 46. Número 1478 del Fructidor. Any 1936.

Al final de la primera pàgina, en gran, es pot palpar la tensió que hi havia entre els dos extrems polítics. El Fructidor fa un recull de l'obra que ha fet la dreta al llarg dels dos anys governant: *“Ha suspès l'Estatut de Catalunya, ha reintegrat els béns als*

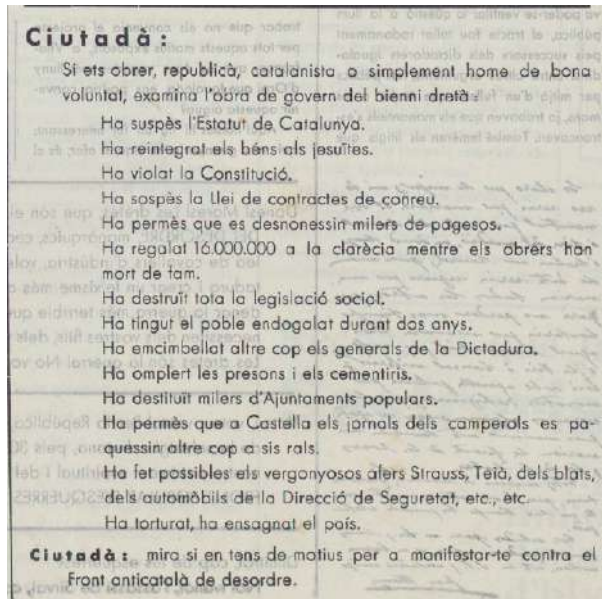

Figura 47. Número 1478 del Fructidor. Any 1936.

jesuïtes, ha violat la Constitució, ha suspès la Llei de contractes de conreu, ha permès que es desnonessin milers de pagesos, ha regalat 16.000.000 a la clarècia mentre els obrers han mort de fam, ha destruït tota la legislació social, ha tingut el poble enganyat durant dos anys, ha emcibellat altre cop els generals de la Dictadura, ha omplert les presons i els cementiris, ha destruït milers d'Ajuntaments populars, ha permès que a Castella els jornals dels camperols es paguessin altre cop a sis rals, ha fet possibles els vergonyosos afers Strauss, Teià, dels blats, dels automòbils de la Direcció de Seguretat, etc, etc. Ha torturat, ha ensagnat el país.” Amb aquest recull de fets, la redacció vol fer recapacitar a tots els votants i fer-los veure si volien, per dos anys més com a mínim, aquell govern.

Per acabar amb el número, m'agradaria destacar la importància i exigència que donaven des del Fructidor a votar com més aviat millor: *“Voteu dematí abans la gent del ordre infecte no us prengui el vot”* o també *“La vigília de les eleccions es fan a Vilafranca balls de carnaval. Vosaltres no hi heu d'anar. Diumenge cal la ment desperta i el cos coratjós. És precís anar a dormir d'hora i llevar-vos dematí.”* Aquesta reiteració de l'hora d'anar a votar, era degut a la tensió política i l'ambient de desconfiança. La gent tenia por que comencés una guerra i el vot no quedés registrat.

ELECCIONS GENERALS DE 1933

Les següents eleccions a mencionar són les del dia 19 de novembre de l'any 1933, en les quals el Partit Radical de Lerroux va guanyar per sobre del PSOE. 1 dia abans de les eleccions, però, el Fructidor dedica tot el seu número a la política i a qui, segons ells, ha de votar la gent. A més a més, aquestes eleccions van ser les primeres les quals les dones van poder participar, ocasionant així un sufragi universal a Espanya. En aquest número 1386 també s'hi dedica un apartat a aquestes dones.

El Fructidor

Començant l'article, es parla de la importància de les eleccions i el que suposaria una victòria de l'esquerra. Abans, però, tira un potent dard a les dretes: “en forma de dretes coaligades, que ha intentat, per excés de tolerància dels poders construïts, un redreçament jaudaciós per a fer-se amb el domini del governament del poble i imposar-li la seva llei i les disciplines d'una flamant dictadura que porta dibuxada en la seva ment febrosera”. Després de l'atac, fan propaganda de l'esquerra i fan un discurs motivador, incitant a la gent a votar la seva candidatura, la qual ens presenten només acabar la introducció. Finalment, diuen que “Per Espanya, per la República, per Catalunya i pel federalisme ibèric, voteu tots, homes i dones liberals, demòcrates i republicans, aquesta veritable i autèntica candidatura d'esquerra, el triomf de la qual significa la consolidació definitiva de l'obra de la República, en matèria cultural, social i laica.” En aquesta mateixa pàgina també es dirigeixen als obrers, dient que han de votar i, evidentment, a l'esquerra.

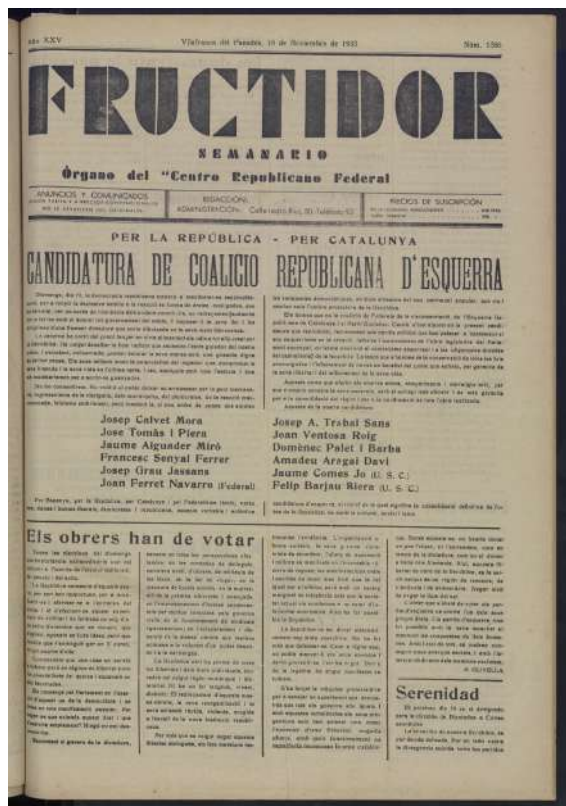

Figura 48. Número 1386 del Fructidor. Any 1933.

de la qual significa la consolidació definitiva de l'obra de la República, en matèria cultural, social i laica.” En aquesta mateixa pàgina també es dirigeixen als obrers, dient que han de votar i, evidentment, a l'esquerra.

En la pàgina següent, amb unes paraules diferents que els obrers, redacció es dirigeix a la dona argumentant que *“la dona té el deure de votar per una República esquerra”* i *“votar la dona per les dretes, equivaldria a votar per la continuació del seu propi esclavatge”*. Em sembla important destacar un atac cap a l'Església en un

Figura 49. Número 1386 del Fructidor. Any 1933.

qualifica a la dona com un escurçó, com un no res. Acaba amb una frase que diu: *“¡Mujer! ¡No votes a tus perseguidores! ¡No votes a tus verdugos! ¡No votes a las derechas!”*

Finalment, hi ha un petit apartat que no puc deixar de banda i es titula *“Que no votin les monges”*. En aquest apartat, explica com el Papa ha concedit el dret a les monges de clausura per poder votar i fer de ciutadanes. Després de voler aixecar a homes i dones liberals a impedir això, redacció diu que *“No deuen gaudir de cap dret social aquestes dones, que ni dones són”*. A més a més, també les titllen de fanàtiques i que no segueixen les lleis naturals, així com les conviden de no sortir *“del seu fossar”*.

petit apartat titulat “Mare!”, el qual dirigint-se a totes les mares diu el següent: *“Recorda’t que l’església priva als seus membres la legitimitat de posseir una família i una llar. Aquests éssers no coneixen cap mena d’amor pels infants. Això et farà comprendre que els únics que promouen les guerres són el que ignoren el valor que té un fill”*.

Un altre atac que veig en aquesta mateixa pàgina, és en l’apartat de “Mujeres!”, el qual diu que la religió romana mantenia esclavitzada a les dones i que l’església

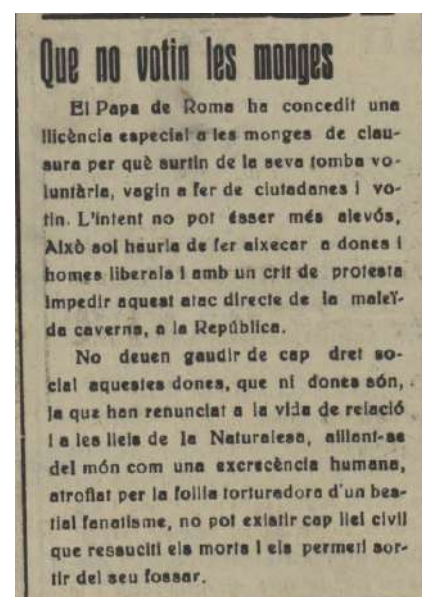

Figura 50. Número 1386 del Fructidor. Any 1933.

Acció Catòlica

Per altra banda, Acció també parla de les eleccions en el número 1291 del dia 18 de novembre de 1933. Al contrari que el Fructidor, la intenció d'Acció era el triomf de les dretes i l'atac a les esquerres. Ho fa amb el títol "Tots a les urnes!".

En primer lloc, demana als lectors que meditin el seu vot. Ataca a l'esquerra de la següent manera: "Està a les seves mans capgirar aquesta colla de facinerosos que descrediten la nostra autonomia, que fereixen els sentiments més estimats, que han enderrocat l'economia catalana".

Figura 51. Número 1291 d'Acció. Any 1933.

exclamar amb el somriure als llavis: <<Nosaltres també hi erem!>>".

En la mateixa portada, s'hi destaca també un apartat dedicat als excatalanistes de l'Esquerra Republicana de Catalunya. Aquí es recorda que, en temps de la dictadura de Primo de Rivera, no hi faltaven catalanistes i que era impensable que, aquests, ara es convertissin en "els tirans de la seva pàtria, en els traïdors de Catalunya". Després, parla dels bons catalanistes, aquells que tot i la seducció de les pessetes i del poder, han estat fidels. Per acabar, torna a criticar a aquells catalanistes que, segons redacció, han traït a Catalunya, i també els hi dediquen unes paraules a E.R.C.

descrediten la nostra autonomia, que fereixen els sentiments més estimats, que han enderrocat l'economia catalana". Tot seguit, continua atacant a l'esquerra i el seu sistema educatiu. També diu que els instituts i escoles de Catalunya no han estat obra de la Generalitat, sinó que han estat obra de l'Estat Espanyol. Després recorda les "glorioses gestes de la Mancomunitat" i com l'esquerra, segons ells, ha volgut imitar sense èxit. Acció critica novament a l'esquerra en les següents frases, i acaba dient: "Fem un esforç: al davant de les urnes que no hi falti ningú. Si el diumenge s'obté la derrota de l'Esquerra, quin goig poder

Al peu de pàgina s'adreça, com també el Fructidor, a totes les dones. Els hi diuen que *"Macià i els seus"* van ser els culpables que no poguessin votar en les eleccions

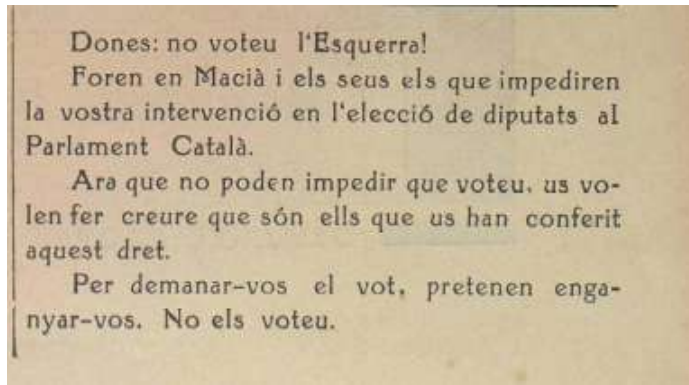

Figura 52. Número 1291 d'Acció. Any 1933.

aquests que no votin a l'esquerra.

de diputats al Parlament Català. Després comenten que *"ara que no poden impedir-ho"* volen atribuir-se la victòria i enganyar a tothom dient que si avui les dones poden votar és gràcies a ells, cosa que des d'Acció rebutgen i discrepen. Finalitzen exigint que

INCAUTACIÓ DEL COL·LEGI SANT RAMON

Dilluns 25 de maig de 1936, la Corporació Municipal, junt amb la inspectora del primer ensenyament, Leonor Serrano i Pablo, va comissar el material pedagògic i l'edifici del col·legi Sant Ramon de Penyafort, una de les escoles més antigues de Vilafranca i, per descomptat, de caràcter religiós. Acció fa un petit comentari al respecte, mentre que el Fructidor li dedica gairebé tota la portada del seu número. Així doncs, començaré analitzant el número d'Acció.

Acció Catòlica

El 30 de maig del 1936, cinc dies després dels fets abans mencionats, Acció Catòlica publica el seu número 1493, dedicat, principalment, a les lliçons del P. Basili de Rubí. En la mateixa portada, però, fa un petit esment al fet de la confiscació del col·legi Sant Ramon, a l'article titulat "El col·legi de Sant Ramon".

Primerament, fa una petita crònica dels fets i ens explica com van excloure els consellers de dreta en aquesta operació, és a dir que tots les que van dur a terme la requisició eren

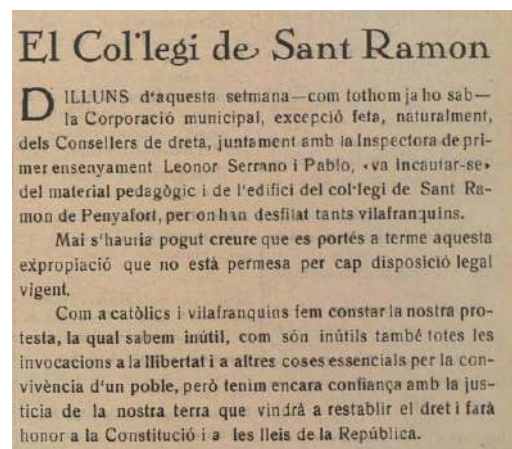

Figura 53. Número 1493 d'Acció. Any 1936.

d'esquerres. Seguidament, mostren la seva sorpresa i descontentament, taxant d'il·legal aquest acte, ja que *“no està permesa per cap disposició legal vigent”*.

Finalment, en el següent paràgraf, denunciem, sabent que és inútil, aquests actes fets per la Corporació Municipal. Confien, però, amb la *“justícia de la nostra terra que vindrà a restablir el dret i farà honor a la Constitució i a les lleis de la República”*.

El Fructidor

Igual que Acció, el dia 30 de maig de l'any 1936 acció publicava un número (1493) dedicat a la embargament del col·legi Sant Ramon. De fet, a la portada, s'hi parla gairebé al complet dels fets.

Dins l'article, en primer lloc, expliquen la història al detall de l'escola, on és mencionat el bisbe Morgades, creador de l'escola l'any 1899 i en Lluís Urpí, director d'aquesta un cop el bisbe va morir. En segon lloc, s'etalla la crònica dels fets. M'agradaria destacar que és una crònica molt més extensa i detallada que a l'article d'Acció Catòlica. A la crònica, argumenten que sí que era legal el que s'estava fent i que l'edifici no tenia amo, sinó que era del poble. Uns paràgrafs més endavant, enquadrant, es mostra l'article 26 de la constitució, que acredita aquesta legalitat. El mossèn Martí Girvé, segons citen aquí, va impedir l'entrada al col·legi i es van veure obligats a trucar a la força pública.

Acaben comentant que un dia després de la confiscació, el col·legi ja estava operatiu i que els religiosos que vivien allà tenien un total de vuit dies per abandonar les seves habitacions particulars. Finalment, en aquest mateix article, el Fructidor exposa el mal estat en què es trobava l'edifici i escriuen que hi havia *“goteres, deficiències higièniques, manca o mala disposició de la llum, taques, poca condícia, etc., etc.”*. Acaba convidant a tots els lectors a anar-hi perquè vegin, amb els seus propis ulls, l'estat del centre.

Figura 54. Número 1493 del Fructidor. Any 1936.

TRIOMF DE LA SEGONA REPÚBLICA A ESPANYA

El Fructidor

Després de 57 anys, una nova República tornaria a Espanya. Sense sang ni guerra, només amb vots i democràcia. El Fructidor, celebraria amb molt d'entusiasme aquesta històrica victòria, com veurem més endavant. Aquest fet va ocasionar-li al popular setmanari vilafranquí més llibertat, com ara la de poder escriure al complet

en català, expressar-se lliurement, sense censures ni impediments... També voldria destacar que de l'època de la República és on es conserven més números, ja que hi ha molts anys (com el 1923 amb la recent dictadura de Primo de Rivera) on no hi ha gaire material a analitzar. Veiem doncs què en pensen els redactors del Centre Republicà Federal Radical en el número 1250, publicat el dia 18 d'abril de 1931.

Figura 55. Número 1250 del Fructidor. Any 1931.

i després critica la política i les mancances que hi havia fins llavors, així com la poca llibertat i justícia a Espanya. Es palpa una gran alegria i també s'hi dipositen moltes esperances a la República, sobretot en un dels apartats de la primera pàgina, nomenat "El que serà la República federal". En les altres pàgines, es continua parlant, evidentment, del mateix tema. Es fa una crònica dels fets a Vilafranca, on la felicitat predomina de la resta de sentiments, es commemora la República i se la cataloga com el triomf definitiu.

En primer lloc, celebren la victòria democràtica i la caiguda de la monarquia d'Alfonso XIII, el qual deixen en molt mal lloc. Redacció fa una breu crònica dels esdeveniments

Acció

D'altra banda, al número 1156 del dia 18 d'abril de 1931, podem observar la reacció del setmanari Acció que, lluny d'estar disgustat o enfadat, s'alegra molt pels fets i celebra amb molt d'entusiasme l'arribada d'una nova república a Espanya.

Tot començant, els redactors agraeixen que la victòria hagi estat de manera pacífica i tranquil·la, amb vots i crits i no amb armes i sang. Després, es declaren públicament antimonàrquics, cosa que no ho havien fet mai. Tot i que diuen no ser republicans, creuen que és millor que la monarquia. En la mateixa pàgina, expliquen la crònica de com es va donar la bona nova a Vilafranca del Penedès. Segons cita "Acció", els retrats del rei Alfons XIII van ser despenjats de tot arreu i les banderes de Catalunya i de la República van ser alçades a tots els edificis públics de la vila.

Figura 56. Número 1156 d'Acció. Any 1931.

última instància, el setmanari catòlic demana a Déu que estigui amb la República, que la protegeixi i ajudi. Ho fa a l'apartat titulat "Déu guardi la República".

Després, va haver-hi una gran manifestació, que va recórrer els principals carrers de Vilafranca. En

ELS FETS D'OCTUBRE DE 1934

Acció Catòlica

El 6 d'octubre és un dels dies més parlats al llarg del meu Treball de Recerca, per tant, no podia faltar en aquests anàlisis. Començaré amb el número d'Acció (1338 del dia 13 d'octubre) que, sens dubte algun, és un dels més importants de la seva història.

Abans de veure'l, però, m'agradaria destacar la preocupació que tenien els redactors d'aquest setmanari el mateix dia dels fets, hores abans de la "tràgica nit". Aquesta preocupació es pot veure en les següents frases, publicades en el número

1337: "estem en un greu moment", "no ens convé, en aquestes hores terribles, una tasca demagògica que ens porti el plantejament de tota mena de problemes sense resolució" i "la nostra vida colectiva està en perill". Com es pot observar, l'ambient era molt tens i insostenible, era qüestió de temps que alguna cosa succeís.

Fet això, anem a l'article a tractar. En primer lloc, hi ha una dura lamentació, acompanyada de moltes imatges, del que ha succeït. Els redactors expliquen que el que ha passat, ja havia estat avisat per ells mateixos i que els fets els ha donat la raó.

Figura 57. Número 1338 d'Acció. Any 1934.

Tot i haver patit assetjaments i incendis, no assenyalen culpables públicament (ja que ho deixen en mans de la justícia), però fan una profunda reflexió del que ha passat: *“no ha guanyat ningú, tots hem perdut quelcom irreparable; vides de germans nostres innocents, i formidables joies d'art, No hi ha vencuts ni vencedors, i això, cal que tothom ho tingui present en totes les actuacions posteriors.”* Per acabar, fan un discurs patriòtic, el qual pretén unir a tothom, sense extremismes. En les dues pàgines següents afegeixen nombroses imatges del tresor artístic destruït amb una petita descripció del que va ser.

Finalment, en l'última pàgina, es detallen les estructures i objectes que van ser destruïts, així com una carta de Barcelona i els cultes de la Basílica de Santa Maria. Cal destacar que en la majoria dels següents números, a la capçalera, es pregava la contribució econòmica per poder reparar tots els edificis malmesos, en especial la Basílica de Santa Maria.

El Fructidor

Després del 6 d'octubre i la crema d'edificis religiosos i locals de dretes, a la Vila només hi havia uns culpables: la gent d'esquerres. Dos anys després del succeït, el Fructidor va alçar la veu i, per primer cop, es va defensar davant dels encara atacs que rebien. Ho fan en el número 1472 del dia 11 de gener de l'any 1936 en un apartat de la segona pàgina que es diu “Les dretes vilafranquines”.

El primer que expliquen és que només ha tingut l'oportunitat de parlar la gent de dretes i que quan ells, quan han intentat fer-ho, *“hem topat amb el criteri particularíssim de la censura”*. Després, critiquen tots els insults i adjectius despectius que els hi han dit, com ara incendiàries, bandits, antipatriotes, antirepublicans, anticatalanistes, assassins... També denuncien totes les injustícies que els ha tocat viure, com la presa il·legal dels llocs públics o els empresonaments.

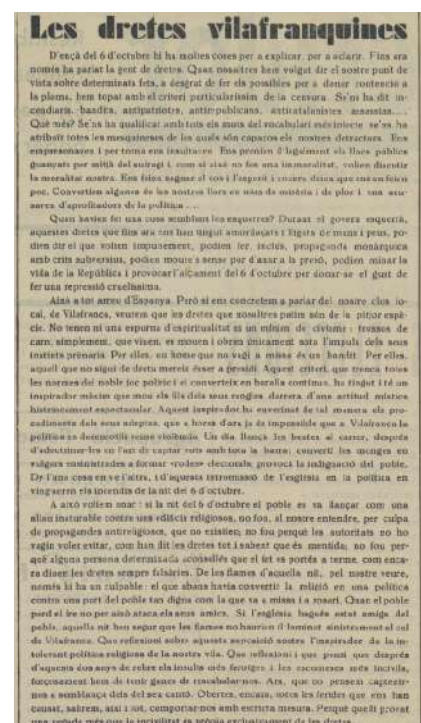

Figura 58. Número 1472 del Fructidor. Any 1936.

En el següent apartat, fan una comparació del govern de dretes i el d'esquerres. Primer expliquen que, quan les dretes governaven, els de dretes podien fer el que volguessin, que tenien la llibertat absoluta. En canvi, diuen que amb el govern de dretes és tot al contrari i que no es respecten els drets i les llibertats. Després d'això, comença una onada de crítiques cap a la gent de dretes: *“les dretes que nosaltres patim són de la pitjor espècie. No tenen ni una espurna d'espiritualitat ni un mínim de civisme: trossos de carn, simplement, que viuen, es mouen i obren únicament sota l'impuls dels seus instints primaris. Per elles, un home que no vagi a missa és un bandít. Per elles, aquell que no sigui de dreta mereix ésser a presidí.”*

Un cop acabat això, finalment, parlen dels fets d'octubre. En primer lloc, arriben a la conclusió del causant del problema: l'església i el seu tracte al poble. Segons ells, les dretes deien que els causants eren les propagandes antireligioses, perquè les autoritats no volien evitar-ho o perquè alguna persona en concret havia aconsellat fer-ho. El Fructidor nega tot això i ho argumenta de la següent manera: *“De les flames d'aquella nit, pel nostre veure, només hi ha un culpable: el que abans havia convertit la religió en una política contra una part del poble tan digna com la que va a missa i a rosari. Quan el poble perd el fre no per això ataca els seus amics. Si l'església hagués estat amiga del poble, aquella nit ben segur que les flames no haurien il·luminat sinistrament el cel de Vilafranca.”* Finalment, redacció mana els de dretes i a l'Església que reflexionin del que va succeir, fent-los pensar si la culpa és realment del Fructidor i republicans.

3.5. Mapa i recorregut del 6 d'octubre

Aquest apartat, com s'indica en el títol, consisteix a assenyalar, en un mapa de l'època, per tant, una font primària, el recorregut que es va fer el vespre del 6 d'octubre de 1934. Per poder-ho fer, vaig haver d'anar a l'arxiu de Vilafranca del Penedès, situat al barri de la Girada, on em van proporcionar el següent mapa:

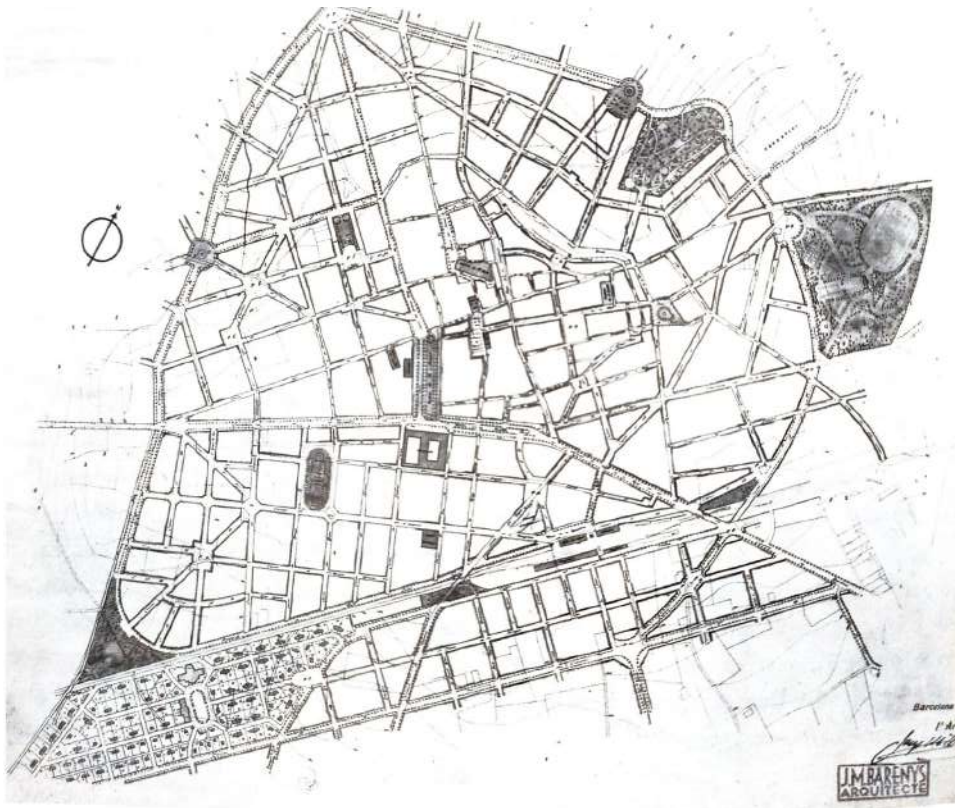

Figura 59. Mapa de Vilafranca. Principi segle XX.

Voldria destacar que aquest mapa era un dels plànols que es van dissenyar per a la construcció de les canonades de la vila. Un cop amb el mapa, vaig haver de comparar la Vilafranca actual amb la de l'època, per poder trobar-hi trobar els carrers afectats. Vaig poder ubicar ràpidament la Rambla, al centre del mapa, la plaça de la vila junt amb l'Ajuntament, a la seva dreta i, finalment, la Basílica de Santa Maria, un carrer més amunt que l'Ajuntament.

El següent pas era el més complex: fer el recorregut. Vaig començar, per tant, amb el primer carrer, el c/ Sant Pere (número 1 del mapa). La multitud va passar pel carrer de la Cort fins a arribar a la plaça de la Vila, davant l'Ajuntament (número 2 del mapa). En tenir-la ja ubicada no va suposar cap dificultat.

La següent parada va ser a la seu del partit Republicà Federal Radical, al carrer de Sant Joan (número 3 del mapa). Uns metres més avall, al carrer de la Palma, s'hi trobava la quarta parada, al local de la Lliga (número 4 del mapa). La cinquena parada va ser al carrer dels Ferrers, on la seu d'Associació Catòlica va ser l'afectada (número 5 del mapa). La capella de Sant Magí és la sisena parada (número 6 del mapa) i per arribar-hi he tingut el dilema següent: no sabia si els manifestants havien fet mig tomb i anat a la seva destinació per la Parellada o bé havien seguit recte i pujat pel carrer de Pines i el carrer de Santa Clara. Jo penso que l'opció més fàcil era l'última mencionada, ja que estaven uns metres més a prop. Per tant, la donaré per vàlida.

Figura 60. Capella de Sant Magí. Any 1970.

Després de l'incendi de la capella de Sant Magí, el convent del Carme va ser el següent objectiu (número 7 del mapa). Un cop cremat es van dirigir a l'església de la

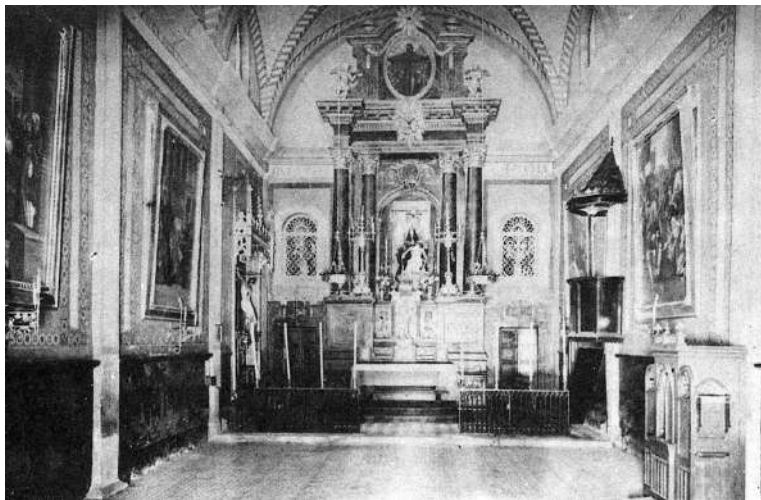

Figura 61. Capella dels Dolors. Any 1905.

Trinitat (número 8 del mapa). La novena parada va ser el col·legi Sant Ramon (número 9 del mapa), el qual no va ser cremat per motius ja explicats. Les últimes parades van ser les capelles dels Dolors i Sant Pelegrí (número 10 i 11, respectivament, del mapa) i la Basílica de Santa Maria (número 12 del mapa). Per arribar-hi, intueixo que van anar pel carrer de Sant Sebastià i la Muralla de Vallets.

L'últim pas era plasmar tot el que havia fet al mapa de manera digital. Per fer-ho, vaig utilitzar l'aplicació "paint", ja que em permetia fer línies rectes i amb corbes, així com posar els números. A més a més, vaig afegir-hi una llegenda per facilitar la comprensió del mapa. Per tant, després de fer totes aquestes modificacions, el mapa va quedar de la següent manera:

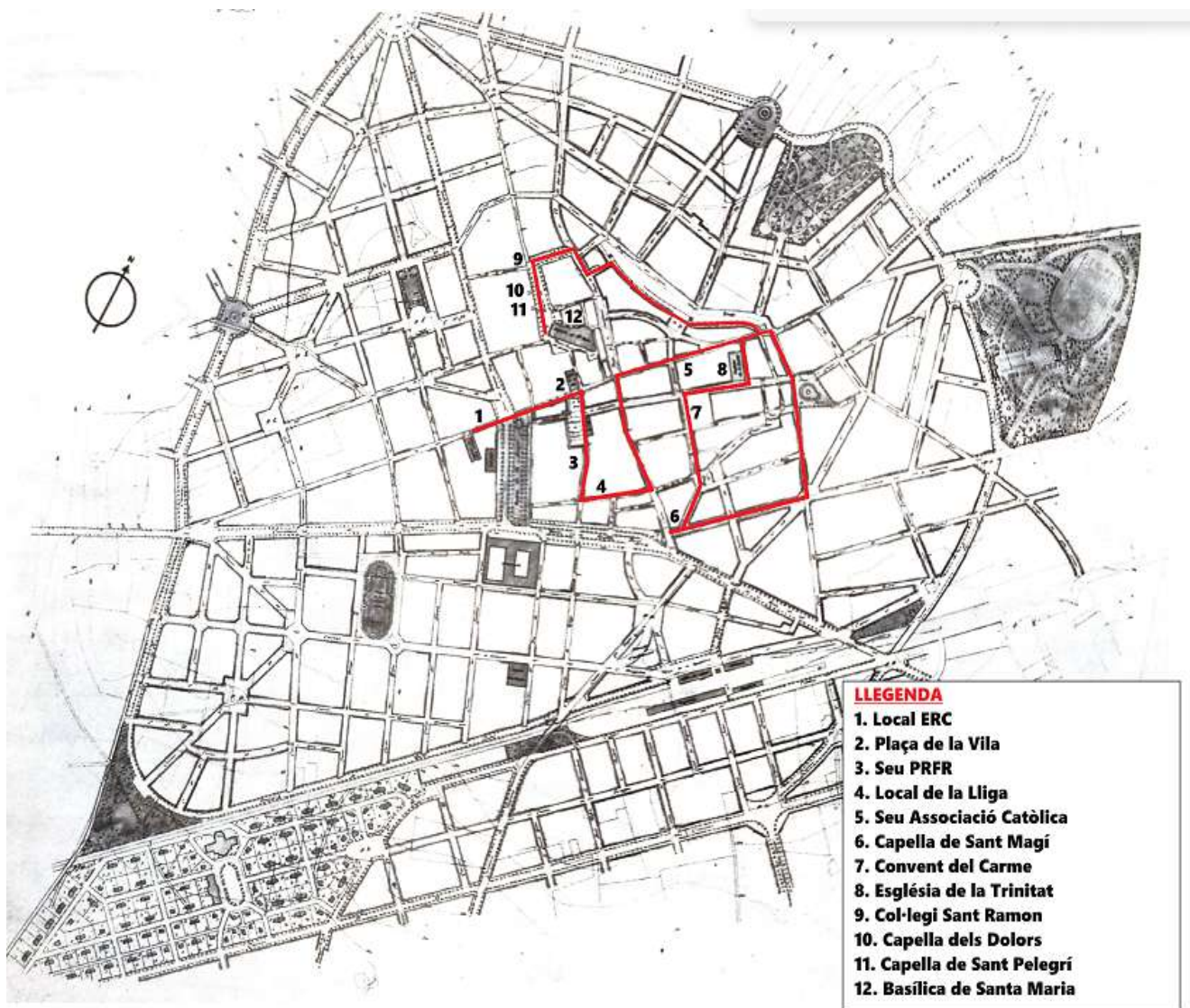

Figura 62. Recorregut manifestants el dia 6 d'octubre.

3.6. Fotografies

En fer un Treball de Recerca d'àmbit històric, he trobat oportú fer un apartat dedicat a la fotografia. La Vilafranca a principis de segle XX era molt diferent a la ciutat que coneixem avui en dia. Les imatges que hi ha seleccionades, estan relacionades amb el recorregut del dia 6 d'octubre, per tant, aquestes ens ajudaran a imaginar-nos d'una manera més clara el recorregut que van fer els manifestants el dia 6 d'octubre de 1934. Cada imatge, com porto fent al llarg del meu TREC, anirà acompanyada d'un peu d'imatge, el qual descriurà quin carrer o edifici és, així com l'any en el qual es va fer la fotografia i la font d'on s'ha extret.

Figura 63. Centre agrícola. Any 1928. (Font: Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès).

Figura 64. C/ de la Cort i c/ Sant Pere . Any 1945. (Font: Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès).

Figura 65. Plaça de la vila i Ajuntament . Any 1932. (Font: Josep Maria Sagarra i Plana).

Figura 66. C/ Sant Joan. Any desconegut. (Font: Arxiu del Vinceum).

Figura 67. C/ de la Palma . Any 1975. (Font: Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès).

Figura 68. C/ de la Parellada . Any 1945. (Font: Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès).

Figura 69. C/ de la Parellada . Any 1939. (Font: Todocoleccion.net).

Figura 70. C/ dels Ferrers . Any 1915-1917. (Font: Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès).

Figura 71. C/ de Pines . Any 1945. (Font: Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès).

Figura 72. C/ de Santa Clara i capella de Sant Magí. Any 1970. (Font: Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès).

Figura 73. Retaule capella de Sant Magí després dels fets d'octubre. Any 1934. (Font: ABC).

Figura 74. Solar convent del Carme. Mitjans segle XX. (Font: Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès).

Figura 75. Interior església de la Trinitat. 1903. (Font: Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès).

Figura 76. Processó de l'Aurora, davant del col·legi Sant Ramon. Principis segle XX. (Font: Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès).

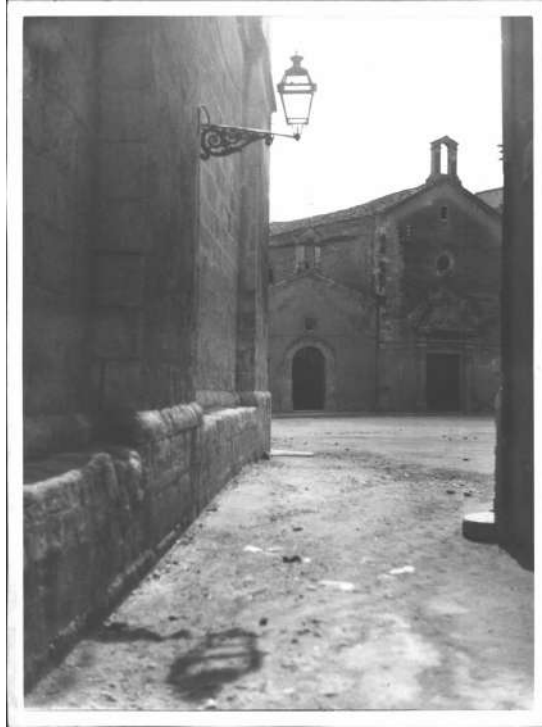

Figura 77. *Capelles dels Dolors i Sant Pelegrí*. 1945. (Font: Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès).

Figura 78. *Basílica de Santa Maria*. 1905. (Font: Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès).

4. Conclusions

Les conclusions que he extret fent aquest treball de recerca sobre el moviment anticlerical al Penedès han estat moltes.

En primer lloc, l'objectiu principal del treball era veure, des de fonts primàries, l'anticlericalisme al Penedès fins al fatídic 6 d'octubre, els antecedents i les conseqüències d'aquest. Per assolir aquest objectiu, he anat analitzant al llarg de l'estiu desenes de números dels setmanaris "Acció" i "Fructidor", els quals van estar actius a Vilafranca a principis del segle XX. A més, he pogut donar una visió històrica als fets, reconstruint el recorregut dels manifestants en un mapa i en imatges de l'època.

Fent el treball, m'he adonat de la poca informació que hi ha sobre aquest tema. Per poder-me informar, he hagut de rebuscar molt a la xarxa i a llibres, els quals tampoc em solucionaven les preguntes que tenia. La part teòrica, per tant, ha estat molt difícil de fer i hi ha hagut apartats, com el del paper de l'església en la política, on he necessitat molta ajuda d'historiadors. Per sort, he centrat el treball al Penedès, més concretament a Vilafranca. D'aquesta manera, he pogut filtrar amb més precisió la informació que hi havia i això m'ha facilitat molt les coses.

D'altra banda, la part pràctica, tot i ser dura i llarga, m'ha enriquit molt i he gaudit fent-la. Analitzant els documents, he après a llegir entre línies, saber triar la informació important en un text molt dens, entendre vocabulari de principis del segle XX, entre moltes altres coses. A més a més, fent el mapa i cercant les imatges del recorregut, he pogut utilitzar la imaginació, transportant-me a l'octubre del 1934. Aquesta, sens dubte, ha estat la meva part preferida del treball.

Després d'haver fet el treball, penso que podria donar-li continuïtat en un projecte futur, sigui a la universitat o en treballs. El moviment anticlerical al Penedès és un tema molt verd, amb molta informació encara per explicar.

Finalment, aquest treball de recerca m'ha fet arribar a la conclusió de què la història de la nostra ciutat està oblidada. La gent no té consciència dels fets d'octubre ni de molts esdeveniments que han succeït i que he tractat al llarg del TREC. En la meua opinió, és una gran pena i des de l'Ajuntament de Vilafranca o des d'alguna associació, s'haurien de promocionar aquests fets històrics perquè, com a ciutadans de Vilafranca o del Penedès, tinguem un mínim de coneixements sobre el nostre passat.